Куч — адолатда

Адолат

Газета 1995 йил 22 февралдан чиқа бошлаган

2003 йил 21 ноябрь

№ 47 (438)

ГАЗЕТА ХАФТАНИНГ ЖУМА КУНЛАРИ ЧИКАДИ

ЎЗБЕКИСТОН «АДОЛАТ» СОЦИАЛ-ДЕМОКРАТИК ПАРТИЯСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ВА ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

Партия ахбороти

РАЁСАТ ЙИҒИЛИШИ

14 ноябрь куни Ўзбекистон “Адолат” СДП Сиёсий Кенгашининг кенгайтирилган йиғилиши бўлиб ўтди. Уни партия Сиёсий Кенгашининг биринчи котиби, академик Турғунпўлат Даминов бошқарди.

Йиғлиш кун тартибидан ўрин олган масалалар иштирокчиларнинг қизғин баҳс, мунозараларига сабабчи бўлди. Айниқса, Олий Мажлис қарорига асосан фуқароларни ўзин ўзи бошқариш органларига бугунги кунда бўлаётган сайловларда партия ташкилотларини фаоллаштириш энг муҳим вазифа эканлиги қайд этиб ўтилди. Жойларда бу борадаги аҳвол чуқур таҳлил этилиб, ишларни ҳар томонлама кучайтириш мақсадга мувофиқ деб топилди.

Зеро, бу бежиз эмас. Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига бўлаётган сайловларда партия ташкилотларининг фаоллигини ошириш орқали қишлоқ ва маҳалла фуқаролар йиғинига янгитдан сайланаётган раислар, раис ўринбосарлари, маслаҳатчилар ҳамда комиссия раислари орасида партия аъзоларининг ҳам бўлишига эришиш фойдадан ҳоли бўлмайди. Бу кейинги йилда икки палатали парламент ва маҳаллий кенгашларга бўладиган сайловларда “Адолат” социал-демократик партиясининг муваффақиятини таъминлашга хизмат қилади. Демак, қулай имкониятни бой бермаслик зарур. Шу мақсадда кенгайтирилган йиғилишда партия Сиёсий Кенгашининг котиби Дилором Тошмуҳамедова бошчилигида ишчи гуруҳи ташкил этилди. Гуруҳга фуқароларни ўзини-ўзи бошқариш органларига ўтаётган сайловларда партия ташкилотларини фаоллаштириш юзасидан қилинадиган ишлар режасини ишлаб чиқиш ва жойларга етказишдек муҳим вазифа юклатилди.

Суратда: йиғилиш қатнашчиларидан бир гуруҳи.
Козим ЎЛМАСОВ олган сурат.

Шунингдек, мазкур йиғилишда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ўн учинчи сессияси муҳокамасига қўйилган “Ўзбекистон Республикасининг 2004 йилги Давлат бюджети лойиҳаси тўғрисида”, “Партия Сиёсий Кенгашининг навбатдаги XI пленумини чақириш тўғрисида” ва “Партиянинг Бош нашри — “Адолат” газетасининг 2004 йилги обунасини ташкил этиш тўғрисида”ги масалалар ҳам кўриб чиқилди. Ўзбекистон “Адолат” СДП Сиёсий Кенгаши иккинчи котиби Абдували Ғуломмаҳмудов, партия Сиёсий Кенгаши котиблари Равшан Ҳайдаров, Дилором Тошмуҳамедова, Сиёсий Кенгаш аъзолари Тўхтамурод Жўраев, Акбархўжа Раҳимов, Мукарамхон Азимова, Тошкент вилояти партия Кенгашининг биринчи котиби Турғун Эргашев, партия Сиёсий Кенгашининг “Ёшлар Кенгаши” раиси Низомиддин Нурматов, Собир Раҳимов тумани партия Кенгашининг биринчи котиби Парида Пармонова ва бошқалар йиғилишда сўзга чиқишиб кўрилган масалалар юзасидан ўз фикр-мулоҳазаларини ҳамда таклифларини билдиришди. Йиғилишда партия Сиёсий Кенгашининг навбатдаги XI пленумини 25 декабрда чақиришга келишиб олинди.

Раёсатнинг кенгайтирилган йиғилишида кўрилган барча масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

Рустам АҲМАДАЛИЕВ,
“Адолат” мухбири.

ПАРТИЯ АЪЗОСИ РАИС БЎЛДИ

Маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларига сайловлар қизғин бораётган шу кунларда бу муҳим ишдан “Адолат” социал-демократик партиясининг қуйи ташкилотлари ҳам четда қолаётгани йўқ. Куни кеча пойтахтимизнинг Собир Раҳимов туманидаги “Пахта” маҳалласида бўлиб ўтган сайлов бунинг ёрқин далилидир.

— Маҳаллада сайлов уюшқоқлик билан ўтказилди, — дейди туман партия Кенгашининг биринчи котиби Парида Пармонова. — Унда биз ҳам фаол қатнашдик. Бу бежиз эмас албатта. Бу сайлов биз учун муҳим аҳамиятга эга. Қолаверса, "Пахта" — Ўзбекистон “Адолат” социал-демократик партияси Сиёсий Кенгаши котиби Дилором Тошмуҳамедова Олий Мажлис депутатлигига сайланган сайлов округидаги энг яхши маҳаллаларнинг бири. Шунинг учун ҳам бу маҳалла билан яқин алоқа ўрнатганмиз, унинг ташвишу қувончларига шерикмиз. Депутатимиз Дилором Тошмуҳамедова билан маҳалла фуқаролар йиғинига бўлган сайловда ҳозир бўлдик ва унинг қандай боришини кузатдик. Бу ердан сайланган 80 нафар жамоат вакилларининг ҳаммаси сайловда 100 фоиз иштирок этди. Маҳалла оқсоқоллигига иккита номзод қўйилган эди. Улардан бири — Ўзбекистон “Адолат” СДП аъзоси Суннат Тўлаганов мутлоқ кўпчилик овоз олиб ғолиб чиқди ва маҳалла фуқаролар йиғини раислигига сайланди.

Маҳалла аҳли сайловда қизғин иштирок этди.

Рустам ДОСТОН,
“Адолат” мухбири.-

Маҳалланинг ҳаётимиздаги мавқеи юксак, унинг қонуний, ҳуқуқий асослари ҳар томонлама мустаҳкам бўлиб ривож топса, бу идорани жамиятимиз сиёсий, истисодий ва маънавий ҳаётининг ажралмас бир қисми, қуйи бошқариш тизими сифатида кучайтирсак, бунинг учун барча моддий, молиявий шароитларни ташкил қилиб берсак, ўйлайманки, бу ўз олдимизга қўйган олий мақсадларга эришишимиз йўлида катта қадам бўлади.

Ислом КАРИМОВ.

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига сайловлар — муҳим жараён

ВАТАН МАҲАЛЛАДАН БОШЛАНАДИ

Кучли давлатдан кучли жамият сари дадил одимлаётган мамлакатимизда тараққиётнинг ҳозирги босқичи фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари ролини янада оширмоқда. Ваҳоланки, фуқаролик жамиятида қонун устувор экан, унинг аввало, оддий халқ тан олиши, англаши, амал қилиши талаб этилади. Шунингдек, ҳар бир фуқаро давлатнинг сиёсий-ижтимоий тизимида ўз ўрнини билиши, халқ, миллат олдида турган вазифаларни чуқур мушоҳада қилиб, фикр мулоҳазаларини билдиришга ҳақли.

Жорий йилнинг 6 октябридаги “Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органларига сайлов ўтказишини ташкил этиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгашининг қарори ҳар бир фуқаро, кенг жамоатчилик олдига муҳим вазифа қўйди. Мазкур қарорнинг “Обод маҳалла йили”да қабул қилиниши эса алоҳида эътиборга моликдир.

Қарордан келиб чиқадиган вазифа шуки, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига айни пайтда олиб борилаётган сайловларда адолат тамойилларига таянган ҳолда, уюшқоқликни таъминлаш, бошқарув органларига халққа қайишадиган, маҳалла ташвишига шерик, муносиб раис (оқсоқол) ҳамда унинг маслаҳатчиларини сайлаш, йиғин раисларининг ўтган даврдаги фаолиятларини таҳлил қилиб, тўғри баҳолаш лозим.

Айтиш жоизки, катта ижтимоий-сиёсий тадбир ҳисобланган мазкур сайлов кампанияси мамлакатимизда ҳуқуқий демократик жараёнларни янада чуқурлаштириш ва ҳуқуқий фуқаролик жамиятини барпо этишда муҳим аҳамиятга молик жараёндир. Чунки фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг халқ ва давлат ҳаётидаги алоҳида ўрни, амалга оширилаётган кенг миқёсли ислоҳотларда уларнинг том маънодаги иштирокини таъминлаш зарурлиги сайлов даврида яққол намоён бўлди.

Маҳалла кечагина ташкил топган жамоа эмас. Унинг илдизлари қадим-қадимга бориб тақалади. Маҳалла асрлар давомида жамоатчилик фикрини шакллантириш, миллий анъаналар, урф-одатларни асраш билан бир қаторда ҳаётда, турмушда учраб турадиган кўпгина долзарб масалаларни ҳал этиш маркази бўлиб келган. Ватан маҳалладан бошланади, чунончи, сиёсат ва иқтисодиётнинг, давлат ҳаёти ва маданий турмушнинг асл моҳияти ҳам маҳаллада, унда яшаётган одамларнинг маънавий муштараклигида ўз ифодасини топган.

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига ўтаётган бу сайлов юзаки эмас, балки чинакам демократик, эркин бўлиши ҳамда ҳар бир фуқаронинг бу муҳим сиёсий тадбирда онгли равишда иштирок этишини таъминлаяпти. Сайловни ўтказиш тартиби ҳақида амалдаги қонун ҳужжатлари хусусида, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг жамиятни демократлаштиришдаги ўрни тўғрисида жойларда тушунтириш ишлари олиб борилаяпти. Мадомики, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари миллий, мафкуравий жиҳатдан кучли, маҳалла фуқаролари ҳуқуқий-маънавий комил бўлишса, мустақил мамлакатимиздаги халқ ҳокимиятчилиги ва демократия принципларига асосланган давлат ҳокимиятининг барча тизимлари мустаҳкам бўлади.

Сайловни ташкил этиш ва уни мафкуравий жиҳатдан таъминлаш давлат органларидан ташқари жамоат бирлашмаларининг ҳам энг муҳим вазифаларидан бирига айланди. Сайлов кампаниясида нафақат “Маҳалла” хайрия жамғармаси, балки “Камолот”, “Маънавият ва маърифат”, “Нуроний” ва бошқа нодавлат ташкилотлар ҳам фаол иштирок этяптилар. Шунингдек, икки палатали парламент ва маҳаллий кенгашларга келаси йили бўладиган сайловларда муносиб ўрин олишни мўлжаллаётган мамлакатимиздаги сиёсий партиялар ҳам мазкур сиёсий тадбирда ўз ўрни, мавқеи, сиёсий тўлақонлигини кўрсатиш имкониятига эга. Зеро, ҳар қандай кучли партияни аввало халқ тан олиши, унга эргашиши кўппартиявийлик тамойилининг асосий мезонидир.

Фуқаролик жамиятининг асоси ҳисобланган маҳалла мустақиллик туфайли ўзининг реал ҳуқуқий мақомига эга бўлганига гувоҳмиз.

Бугун демократик жараёнлар билан боғлиқ ҳар бир ҳаракат аввало, маҳаллада олиб борилаётган ишларда ўз аксини топсагина, биз қураётган фуқаролик жамиятининг пойдевори мустаҳкам бўлади. Қолаверса, мазкур қарор фақат сайлов ўтказиш мақсадида қабул қилинмаганлигини англаш лозим. Негаки, ўтган йиллар давомида жамиятни бошқаришнинг шарқона ва миллий қадриятлар билан уйғунлашган демократик институти — фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг ишига одилона баҳо бериш, тизимда фаолият механизмини такомиллаштиришнинг стратегик режаларини белгилаб олиш ўта муҳим масаладир.

Эндиликда миллий давлатчилигимиз тарихида биринчи маротаба маҳалла конституциявий институт мақомига ҳам эга бўлди. Бу меъёр Конституциямизнинг 105-моддасида мустаҳкамлаб қўйилди.

Бобир СОБИРОВ,
Бухоро вилояти прокурори катта ёрдамчиси.

Ислоҳот ва самара

ФЕРМЕРНИНГ МИЛЛИОНЕР БЎЛИШИ ОСОНМИ?

Бугун қишлоқдаги вазият одамларнинг яхши яшашига бўлган хоҳиш-интилиши, бозор кўникмаларининг кучайиши, мулкдорларнинг янги вакиллари юзага келаётгани мислсиз ўзгаришлардан далолат бермоқда. Қишлоқ иқтисодиёти оғриқли муаммолардан, боқимандалик кайфиятидан қутилиб ривожланиш сари қадам қўймоқда.

Хўш, соҳада ислоҳатларни амалга ошириш жараёнида фермерлик ҳаракатини ривожлантириш қандай аҳамият касб этмоқда. Фермернинг ҳосилдорлик, таннарх, сифат, даромад бобидаги натижалари унинг қулочини янада кенг ёзиб, парвоз қилишига имкон беряптими?

Самарқанд вилоятида фермерлик ҳаракатини ривожлантириш ва унга янгича сифат, мазмун бағишлаш борасидаги изланишлар бу саволларга жавоб бўлиши мумкин.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, самарқандлик пахтакорлар, ғаллакорлар бу йил зиммадаги вазифани бекаму кўст адо этишди. Давлатга дон ва пахта сотиш бўйича шартномавий режа ортиғи билан уддаланди. Йил якуни бўйича эришилган натижалар эндигина ҳисоб-китоб қилинмоқда. Лекин бир нарса олдиндан аён: сифат борасида кескин ўзгаришга муваффақ бўлинди. Биргина пахтачиликда етиштирилган ҳосилнинг деярли 80 фоизи юқори сифатларга сотилди. Бу режалаштирилган даромадга қўшимча миллионлаб сўм фойда дегани. Халол ишлаб топилган бу даромадда фермерларнинг ҳам салмоқли улушлари бор. Чунки уларда маҳсулот етиштиришга сарфланган ҳар бир сўм қўшимча сўмларни етаклаб келган, ринтабеллик даражаси юқори.

Уста деҳқон Ширинбек Яҳёев етакчилик қилаётган “Дунётепа” фермер хўжалиги нафақат Пайариқ туманида, вилоятда ҳам бу йил юқори натижага эришди. Давлат қабул манзилгоҳларига 172 тонна ёки режалаштирилганидан 1,7 баробар кўп пахта етказиб берди. Шунинг сал кам 90 фоизи биринчи сортга сотилди. Ғаллачиликда ҳам йил ниҳоятда омадли келди. Шартномадаги 85 тонна ўрнига 175 тонна дон тайёрланди. Натижада фермер топширилган маҳсулот эвазига 94 миллион сўм даромад олишга муваффақ бўлди. Фермернинг ўзи ҳам, унинг хўжалик аъзолари ҳам бир йилдаёқ миллионерга айланишди. Омборлари дон-дунга тўлиб, иморат қурадиган, ҳовли тўйлари ўтказадиган бўлишди.

Аслида “Дунётепа” фермер хўжалигида ҳамма нарса ҳисоб-китобли, ер майдони 100 гектар. Ишловчилар сони эса атиги 18 кишини ташкил этади. Банкда ўз ҳисоб рақами, зарур техника, трактори бор. Ана шулардан унумли фойдаланиш ҳисобига самарадорликни йил сайин оширишга муваффақ бўлишмоқда. 10-15 гектарлик ерга кўплашиб кетмон уриб ҳосилдорлик ва даромад борасида зўрға учма-уч натижага эришган айрим фермер ҳамкасбларига нисбатан Ширинбек Яҳёевнинг хирмони ҳам залворли, қадамлари ҳам дадил. Бу ерда ҳар бир ишловчи ҳисобига тайёрлашган маҳсулот 2,5 миллион сўмликни ёки 25 тоннани ташкил этмоқда. Ҳазилакам кўрсаткич эмас.

— Шу боис фермер хўжаликларини йириклаштириш тарафдориман, — дейди Ширинбек Яҳёев. — Чунки каттароқ доирада иш юритиш туфайли фермернинг молиявий имкониятлари кенгаяди. Банкдан кредит олиш ёки зарур техника харид қилиш кафолатлари кучаяди.

Ва яна фермер маҳсулот етиштиришда бозор талабларини албатта инобатга олиши керак. Бу унинг молиявий барқарорликка эришишининг бирламчи шарти.

— Худди шу талабдан келиб чиққан ҳолда бу йил ғалла ва пахтадан ташқари 3 гектар майдонга помидор экиб 92 тонна ҳосил етиштирдик, — дея фикрини давом эттиради Ширинбек ака. — Натижада шунинг ўзидан 3 миллион сўм даромад олдик. Муҳими маҳсулот харидор кутиб қолгани йўқ. Пули ҳам қўлимизга дарров тегди.

“Дунётепа” фермер хўжалиги раҳбари ўзи ишлаб топаётган даромаднинг бир қисмини ободончилик ишларига сарфламоқда. Бу йил қишлоқдаги мактабни таъмирлаб берди, йўлларни созлади. Энди эса янги қишлоқ врачлик пункти қуришга бош-қош бўлмоқда. Чунки фермер ҳар қандай ишнинг натижаси одамларнинг турмушида, уларга яратилган шарт-шароитларда ўз аксини топиши керак деб ҳисоблайди.

Жомбой туманидаги Абдуҳаким Ёқубов бошқараётган “Толибжон” фермер хўжалиги пахтадан бўшаган майдонларни аллақачон шудгорлаб пушта олиб қўйди. Бу келгуси йилда ҳам чигитни барвақт экиб, бехато ундириб олиш имконини беради.

“Толибжон” фермер хўжалигида ҳам омилкорлик билан иш юритиш ютуқлар гарови бўлмоқда. Бу йил режадагидан анча кўп 171 тонна ғалла ва 30 тонна пахта етиштирилди. Йил якунига кўра эса 19 миллион сўм даромад олиш мўлжалланмоқда. Салкам 50 гектар ер майдонига эга бўлган бу фермер хўжалигида Жомбой тумани миқёсида энг арзон маҳсулот етиштирилади. Сабаби, юқорида таъкидлаганимиздек, агротехник тадбирлар энг қулай муддатларда ўтказилади. Ҳосилни барвақт етиштиришга ва тез йиғиштириб олишга ҳаракат қилинади.

Яқинда Самарқанд вилоят ҳокимлигида Республика Президентининг Давлат маслаҳатчиси И.Жўрабеков раҳбарлигида мамлакат қишлоқ ва сув хўжалиги идоралари ва тармоққа хизмат кўрсатувчи ташкилотлар раҳбарлари, туман ҳокимлари иштирокида ўтказилган йиғилишда ҳар иккала фермер хўжалигининг сардорлари сўзга чиқишиб, соҳадаги истиқболлар ва муаммолар ҳақида фикр юритишди.

— Фермернинг миллионлаб даромад топиши осон иш эмас, — деди Ширинбек Яҳёев. — Аммо унинг банкдаги ана шу миллионларини ўзи хоҳлаганчалик тасарруф этиши бироз қийин кечаяпти. Тўлов муддатлари ҳар хил баҳоналар билан кечиктириб юборилаяпти. Баъзи идораларда фермерга муносиб шерик сифатида қаралмаяпти.

Энди бу каби ҳолатларга узил-кесил чек қўйиш пайти келди. Негаки фермер қишлоқнинг оғир юкини елкасига даст кўтарган, ислоҳотларга таянч бўлаётган том маънодаги мустақил хўжалик. Унинг изланиш, ташаббуслари замирида эса ерга эгалик ва фаровонликни таъминлаш мақсадлари мужассамлашган.

Зоҳир ТЎРАҚУЛОВ,
“Адолат” мухбири.

ТУЯЛИ КАРВОН ҲОРИМАЙДИ

Сурхондарёда энг яхши автомобилчилар тўғрисида гап кетганда 2516-автокорхона жамоаси алоҳида тилга олинади. Бунинг боисини билиш мақсадида автокорхона бошлиғи Абдужаббор ака Ўринов билан суҳбатлашдик.

— Бундан 50 йил муқаддам Деновда бу корхона илк фаолиятини бошлаган эди, — дейди у. — Бу роппа-роса ярим аср, қолаверса, ўзим билан тенг ёш дегани. Шу давр мобайнида ишчан жамоамиз эл ишига камарбаста бўлиб, юртга танилди. Узун-Термиз-Тошкент, Боботоғ белида тасмадек жило бериб турган равон алфалть йўлларни бунёд этишда, вилоятнинг турли халқ хўжалик юкларини ташишда ғайрат-шижоат кўрсатди. Бугунги кунда мамлакатимиз тараққиётида муҳим аҳамият касб этувчи “Ғузор-Тошкўрғон, Бойсун-Қумқўрғон” темир йўли қурилишида ҳам фаол қатнашаяпмиз.

Халқимизда, “Туяли карвон ҳоримайди”, — деган мақол бор. Мана бир неча йилдирки 190 дан ортиқ оғир юк ташувчи машиналаримиз вилоятимизнинг Қизириқ, Бандихон, Қумқўрғон, Денов, Узун, Олтинсой, Жарқўрғон туманлари далаларида етиштирилган қирмизи донни дон қабул қилиш корхоналарининг омборларига ҳам ташиб бермоқда. Бу йил ҳам шундай бўлди. Омборларга 726,8 минг тоннадан зиёд дон ташидик. Ишда алоҳида ибрат кўрсатган Фарҳод Мақсадуллаев, Жўра Алмардонов, Рўзи Жалилов, Шомурод Махсумов, Исмоил Темиров, Исломқул Кургибоев, Тўхта Бекмуродов каби тажрибали ҳайдовчи ва мутахассисларимизнинг фидокорона меҳнатидан доимо мамнунмиз.

Бугунги кунда автокорхонада 292 киши меҳнат қилади. Шулардан 171 нафарини ҳайдовчилар ташкил этади. Улар 138 та юк ташувчи машинада халқимизнинг оғирини енгил қилишга енг шимаришган. 61 нафар таъмирловчи эса ҳайдовчиларга мададкор. Автомашиналарнинг йўлларда бузилиб, тўхтаб қолишига йўл қўйишмаяпти.

Ижтимоий ҳимоя бугунги куннинг долзарб масалаларидан бири. Автокорхонадаги меҳнатни муҳофаза қилиш, ишчилар саломатлигини тиклаш, маданий дам олишни жорий этиш борасидаги ишлардан ҳам ходимлар бениҳоя мамнун. Биргина меҳнатни муҳофаза қилишнинг ўзига бу йил 1 миллион сўм сарфланди. Ҳайдовчи ва ишчиларнинг 22 нафар фарзанди “Чашма” болалар оромгоҳида дам олиб, ҳордиқ чиқарди. Бугун ҳамма “Меҳнатнинг таги роҳат” эканлигини яхши билади. Моддий манфаатдорликнинг тўла йўлга қўйилгани жамоанинг янги ютуқларига йўл очмоқда.

Турсун МАҲМАДАЛИЕВ,
“Адолат” мухбири.

Республика таълим марказида АҚШ халқаро таълим кенгаши АКСЕЛСнинг юртимизда фаолият бошлаганининг ўн йиллиги муносабати билан тадбир ўтказилди.

АКСЕЛСНИНГ ЎН ЙИЛЛИГИ

1993 йилдан буён Ўзбекистонда фаолият олиб бораётган халқаро АКСЕЛС ташкилоти томонидан юртимиз таълим тизимига мўлжалланган бир неча лойиҳалар ишлаб чиқилди. Айни вақтда АКСЕЛСнинг Нукус шаҳри, Самарқанд, Бухоро ва Наманган вилоятларида ўқув-тайёрлов курслари ҳамда пойтахтимизда учта маслаҳат маркази фаолият кўрсатмоқда. Ушбу марказларнинг барчаси АҚШдан келтирилган таълим технологиялари билан жиҳозланган.

Тадбирда асосан пойтахт олий ўқув юртларининг талабалари иштирок этишди. Уларга АҚШ таълим тизими ҳақида ахборот берилди. Шунингдек, АҚШ олий ўқув юртларида таҳсил олишни хоҳлаётган талабалар учун АКСЕЛС томонидан таклиф этилаётган дастурлар ҳақида ҳам тўхталиб ўтилди.

“Туркистон-пресс”.

НУРЛИ ЙЎЛ

ёки оддий мактаб ўқувчиларини чим устида хоккей бўйича қандай қилиб чемпионлик даражасига олиб чиқилгани ҳақида

Машҳур “Андижанка” жамоаси қачон пайдо бўлган? Бу саволга кўпчилик 1976 ёки 1977 йилларда дея жавоб беради. Тўғри чим устида хоккей жаҳон олимпиадаси дастуридан жой олганлиги эълон қилингач, Андижонда 1976 йили таниқли мураббий Мерон Димитрович Ким раҳбарлигида шундай жамоа шаклланди. “Андижанка”га асос бўлган бу жамоа орадан бир йил ўтгач Бутуниттифоқ турнири ғолиби бўлди, кейинчалик бутун жаҳонга танилди.

Аммо “Андижанка” тарихини яхши биладиган мухлислар жамоага чим устида хоккей ҳали юртимизга етиб келмасдан анча аввал Андижон шаҳридаги 32-мактабда асос солинганлигини яхши биладилар. 1962 йили мазкур мактабга жисмоний тарбия ўқитувчиси бўлиб ишга кирган М.Д.Ким гандбол, бокс, баскетбол тўгаракларини очди. Юқори синф қизларидан ташкил топган гандбол жамоаси тез орада вилоят ўқувчилари спартакиадаси ғолиби бўлди.

Жисмонан, техник ва тактик жиҳатдан яхши тайёргарлик кўрган қизлар республика ўқувчилар спартакиадасида ҳам биринчи ўринни эгалладилар. Шуни ҳам айтиб ўтиш кераккки, спортнинг қўл тўпи тури ўша пайтда кенг оммалашган бўлиб, мамлакатимизда ўнлаб юқори маҳоратли жамоалар бор эди. Андижонлик гандболчи қизлар эса республикада пешқадам бўлиб олгач ғолибликни доим қўлда сақлаб келди. У Бутуниттифоқ ёшлар ўйинларида ҳам совриндор бўлди. Қўл тўпи бўйича Ўзбекистон қизлар терма жамоаси ўзагини андижонлик гандболчилар ташкил этарди.

Шунинг учун 1976 йил М.Д. Кимга ўз жамоасини мамлакатимиз учун мутлақо янги спорт тури — чим устида хоккейга буришни таклиф этишганда анча ўйланиб қолди.

— Қизлар нима деркин? Рози бўлишармикин?

Мерон Димитрович кечаги оддий мактаб ўқувчиларини чемпионлик даражасига олиб чиққан устоз эди. Шунинг учун гандболчи қизлар бутун жамоа билан чим устида хоккейга ўтишга аҳд қилдилар.

Янги спорт турининг қоидалари ва услубларини аввало устознинг ўзи астойдил ўрганди, махсус курсларда малакасини оширди. Кечагина тўпни панжалари билан маҳкам ушлаб бир-бирларига моҳирона ошираётган қизлар, қўлларига чавгон ушлаб суякдан ясалган шарни ерда юмалатиб дарвозага уришни машқ қила бошладилар. “Андижанка” Ўзбекистон спорти тарихида мисли кўрилмаган ютуқларни қўлга киритди.

Етмишинчи йилларнинг охири, саксонинчи йилларнинг бошида Ўзбекистон оммавий ахборот воситалари ҳар куни “Андижанка” жамоаси ҳақида ҳикоя қилар, ахборотлар берарди. Зеро улар 4 бор собиқ СССР чемпиони, Бутуниттифоқ ўйинлари пешқадами, жаҳон Олимпидаси, жаҳон чемпионатлари совриндори, жуда кўп халқаро турнирлар ғолиби эдилар. Халқаро тоифадаги спорт усталари Лайло Ахмерова, Валентина Заздравних, Наталья Горбатко, Муҳаббат Ҳайдарова, Гулчеҳра Ворисова, Лайло Юсупова каби андижонлик қизлар номи тилларда достон бўлди.

Авваллари Андижондан йилига 2-3 нафар спорт устаси аранг тайёрланарди. “Андижанка”да 20 нафар халқаро тоифадаги, 200 дан зиёд спорт усталари етишиб чиқди. Хоккейчи қизларимиз ҳақида кинофильмлар, телекўрсатувлар, буклетлар, плакатлар тайёрланди.

1995 йили Қибрайда (Тошкент вилояти) чим устида хоккей бўйича республика чемпионатининг навбатдаги тури ўтказиларди. Мусобақалар тугагач шу ернинг ўзида аёллар футболи бўйича Марказий Осиё чемпионати ўтказилиши керак эди. Унда Тошкент, Бишкек, Қарағанда ва Чимкент шаҳарларидан жамоалар иштирок этарди. Мусобақаларни юксак савияда ўтказиш учун яна бир жамоанинг бўлиши мақсадга мувофиқ эди. М.Д. Кимдан “Андижанка”ни футбол чемпионатида иштирок этишини таклиф этишди.

Андижонлик хоккейчи қизлар машғулотларда футбол ҳам ўйнаб туришарди. Шунинг учун устоз рози бўлди ва ҳазил аралаш қўшиб қўйди:

— Ютқазиб қўйсанглар хафа бўлмайсизларми?

Аёллар футболи жамоаларининг мураббийлари қах-қах отиб кулдилар:

— Бу сизга чим устида хоккей эмас, Мирон Димитрович.

Биринчи ўйинда “Андижанка” тошкентлик қизлар билан дуранг ўйнаб, ҳамманинг эътиборини ўзига тортди. Қолган ўйинларда ғолиб чиқиб, биринчи ўринни эгаллади.

— “Андижанка”нинг ютуқларида ҳомийларимизнинг ҳам ҳиссаси катта, — дейди Мирон Димитрович. — Энг аввало “ЎзДОН жун” қўшма корхонаси (бошлиғи Зафарбек Зулунов) “Андижантелеком” ҳиссадорлик жамияти (бошлиғи Абдумажид Қодиров)лардан ғоят миннатдормиз.

Хуллас “Андижанка” пойдеворига бундан 40 йил аввал ўша 32-мактабда ғишт қўйилган эди. Бу машҳур жамоа мустақил республикамиз спорт шарафини ҳали кўп ҳимоя қилиши шубҳасиз. Жамоа сафига эндигина келиб қўшилиб, асосий таркибдан ўрин олаётган Гулсанам Жалолова, Зумрад Нурматова, Настя Чурикова, Сайёра Собирова каби умидли спортчилар “Андижанка”нинг давомчиларидир.

Тўлқин СИДДИҚ,
“Адолат” мухбири.

•Обуна-2004•

РАНГЛИ ТЕЛЕВИЗОР ЭГАСИ БЎЛИШНИ ХОҲЛАЙСИЗМИ?

Бироқ бунинг учун бироз ҳаракат қилсангиз бас,

қарабсизки уйингиз тўрида “Адолат” соврини — “Телевизор” турибди-да!
Албатта, Сиз фаол жамоатчисиз, Сиз ўзингизга ишонасиз, Сиз “Адолат” обунасини ўз вилоятингизда 1000 тага етказа оласиз,
ДЕМАК, СИЗ ТЕЛЕВИЗОР ЭГАСИСИЗ.
Ҳа шундай, бу қатъий қарор:
Газетамиз таҳририяти “Адолат” обуначиларини ўз вилоятида 1000 тага етказган ташкилотчини шундай мукофот билан сийлайди.

НАШР КЎРСАТКИЧИМИЗ — 100.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 11 йиллигига

ҲУҚУҚ ВА АДОЛАТ АСОСИ

Ўзини билган ва ўз ҳақ-ҳуқуқларига эга бўлган қомусли элгина номусли-ориятли бўлади. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси халқимиз ўтмиш мероси ва қадриятларининг ёрқин ифодаси сифатида майдонга келди. Асосий Қонунимиз мустақиллик биз учун берган ҳур фикр, юксак тафаккур маҳсулидир. Унинг ўзига хос жиҳатларидан бири шундаки, у умуминсоний қадриятларимиз қаторида халқимизнинг меҳр-оқибат, ор-номус, иффат ва ҳаё, одамийлик, мурувват ва саховат каби бебаҳо миллий қадриятларини ҳам ўз мазмун-моҳиятига сингдирган.

Қомусимиздаги ҳар бир сатрлар юртдошларимизга меҳрибонлик, мустақил Ватанимизни мустаҳкамлаш йўлидаги хайрли ишларга ғамхўрлик қилиш руҳида йўғрилган. Унда жамият аъзоларининг тенглиги, турли миллат фуқароларининг орзу-мақсадлари улуғланади. Асосий Қонунимизда **"Ўзбекистон Республикасида барча фуқаролар бир хил ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиб, жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахси ва ижтимоий мавқеидан қатъий назар қонун олдида тенгдирлар" (V боб, 18-модда)**, — деб ёзиб қўйилган.

Ҳақиқатан ҳам Бош Қомусимизнинг мазмун ва моҳияти республикамизда яшаётган барча халқларга муносиб ҳаёт шароитини яратиш, уларни бахтли қилишдан иборатдир.

"Аввало, барчамиз бир ҳақиқатни англаб, тушуниб бормоқдамиз — бугун жамиятимизда қандай ютуқ ва марраларга эришаётган бўлсак, буларнинг пойдеворида Конституциямиз, буюк Ҳаёт қомусимиз турибди", — деган эди юртбошимиз Ислом Каримов. Бир сўз билан айтганда, Ўзбекистон тараққиётининг ҳам ички, ҳам ташқи ҳаётида муҳим ўрин тутган ушбу ҳужжат келажак йўлларимизни нурли маёқ сингари ёритиб, бизни янги истиқболлар сари бошлаб бормоқда. У халқ руҳий ҳолатини, ижтимоий онгини ва миллий маданиятини тўла акс эттиргани билан ҳам қадрлидир. Унда асрлар мобайнида ушалмас армонга айланиб келган анъана ва қадриятларимиз ўз бўй-бастини қайта тиклаб, халқаро ҳуқуқларимиз қонун йўли билан ҳимояланади, эртанги кун тинчлиги ва эл омонлиги юксак қадрланади.

Асосий Қонуннинг 4-моддаси **"Республика ўз ҳудудида истиқомат қилувчи барча миллат ва элатларнинг тиллари, урф-одатлари, анъаналари ҳурмат қилинишини таъминлайди, уларнинг ривожланиши учун шароит яратади"**, — деб кафолат беради. Бунинг исботини бугунги кунда биз билан ёнма-ён яшаётган турли халқ вакилларининг бахтиёр турмуш тарзидан ҳам осонгина билиб оламиз.

Дунёда энг яхши ва хайрли ишлардан бири илм олишликдир. Ҳеч бир замонда илму маърифатга ёмон кўз билан қаралмаган. Илм — барча эзгу ниятларнинг калити экан, инсон фақат илм билан камолотга эришади. Шу нуқтаи назардан қараганда, Конституциянинг 41-моддасида: **"Ҳар ким билим олиш ҳуқуқига эга. Бепул умумий таълим олиш давлат томонидан кафолатланади"**, — дея муҳрлаб қўйилиши бежиз эмас. Бундай кафолат бизнинг қадимий қадриятларимизни қайта жонлантиради ва ёш авлодни комиллик пиллапоялари сари етаклайди.

Инсон ҳуқуқларини қонун йўли билан ҳимоялаш — Қомусимизнинг 44-моддасида ўз аксини топган. Давлат ўз фуқаросини белгиланган нормаларда ҳимоя қилиши ва унинг эркинликлари учун ҳар томонлама шарт-шароит яратмоғи керак. Модданинг **"Ҳар бир шахсга ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органлари, мансабдор шахслар, жамоат бирлашмаларининг ғайриқонуний хатти-ҳаракатлари устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи кафолатланади"**, — дейилишида олам-олам маъно бор. Бунда демократик ва фуқаролик жамиятида ҳар қандай ноҳақсизликлардан муҳофазаланган эркин шахс, ҳар қандай адолатсизликка юз тутган мансаб эгаси, ёки корхоналар тўғрисида тегишли ҳуқуқ идораларига мурожаат қилишга ҳақли эканлиги кўрсатиб қўйилган. Демак, фуқаролар соғлом турмуш тарзини шакллантиришлари учун ўзлари яшаётган ҳуқуқий давлатда адолат нормаларини вужудга келтиришлари ва айни пайтда унинг тантанаси йўлида курашишлари ҳам лозим бўлади.

Маълумки, миллий анъаналаримизга биноан инсонлардаги ватанпарварлик ҳисси, мардлик ва ҳалоллик, тўғрилик ва поклик каби фазилатлар, энг аввало, оила қучоғида шаклланади. Конституциянинг 63-моддасида **"Оила жамиятнинг асосий бўғинидир ҳамда жамият ва давлат муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга"**, — деб кўрсатиб ўтилади. Бу даъват оилага жиддий эътибор беришни тақозо этади.

Энг халқчил ва инсонпарварлик негизларига мос келадиган моддалардан бири — 66-моддадир. Ундаги миллий қадрият ва анъаналарнинг улуғланиши ҳамда ота-она ва фарзанд муносабатига аҳамият берилиши ҳеч бир Конституцияда йўқдир. Худди ана шу талқинларнинг ўзи ҳам Асосий Қомусимизнинг ўзига хослигини, маънавий бой мазмунга эга эканлигини асослаб турибди.

"Вояга етган, меҳнатга лаёқатли фарзандлар ўз ота-оналари ҳақида ғамхўрлик қилишга мажбурдирлар" (мазкур модда), — деб қатъий равишда белгилаб қўйилиши ёшлар зиммасига катта масъулият юклайди. Халқимизда "бола бошидан" деган ибора шунчаки айтилмаган. Кимки боласига ёшлигидан тўғри тарбия берса, ўзи ҳам бир умр меҳрга зор бўлмайди. Негаки, оилада фарзанд ота-она муносабатларига қараб улғайиб боради. Шундай экан, болаларимиз юрагида меҳр ва муҳаббат туйғуларини қарор топтириш — биз, катталарнинг асосий вазифаси бўлмоғи лозим.

Ўзбекистон ер юзидаги энг қадим, шу билан бирга, энг узоқ ўтмишга эга бўлган юртлар қаторига киради. Мана шу жиҳатнинг ўзи ҳам миллий қадриятларимизнинг қадим замонларга бориб тақалишини кўрсатиб турибди. Асосий Қонунимиз бизнинг узоқ ўтмишимизга таяниб, ўша улуғ қадриятларимизни юзага чиқариш учун ўз саҳифаларидан кенг ўрин ажратган.

Истиқлол бизга эркинлик, ҳурлик ва озодлик шабадаларини инъом этиш билан бирга энг муқаддас қадриятларимизни ҳам қайтариб берди. Оллоҳга шукрки, халқимиз юрагида асраб-авайлаб келаётган, аммо унутилишга маҳкум этилган эзгу қадриятлар қайта тикланди. Ҳатто айрим қадриятларимиз давлатимиз томонидан умумхалқ байрами сифатида нишонланиб, дам олиш куни деб эълон қилинди ("Наврўз", Ийд Рамазон ва Ийд Қурбон ҳайити кунлари).

Одамларнинг бир-бирларига мурувват кўрсатиши, меҳр-оқибатли бўлиши ўзбек халқининг унутилмас қадриятларидан ҳисобланади. Мустақиллик йилларида ушбу қадриятлар янада теранроқ бўй кўрсатди. Мурувват кўрсатиш — эзгу қадрият, эҳсон қилиш эса — савоб иш эканини унутмаслик керак. Зеро, Конституциямизда ҳам булар ўз ифодасини топган.

Демак, Конституция бизнинг қонуний эркинлигимизга раҳнамо экан, элим деб, юртим деб ёниб яшамоқнинг фурсати келди. Неча асрлар орзу бўлган бугунги Истиқлол шамоллари бизга қанот ва мадад бўлиши шубҳасиздир. Давлатимиз раҳбари ҳақли равишда таъкидлаганидек: **"Конституция — нафақат бугунги куннинг Қомуси, балки у эртанги кунимиз, қураётган жамиятимиз истиқболини аниқлаб берувчи ҳужжат, фарзандларимиз йўлини ёритиб турувчи маёқдир"**.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси олий даражадаги қонун сифатида давлатимиз иқтисодий-сиёсий тузумини, жамият ривожланишининг стратегик йўналишларини, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилади ҳамда маънавий қадриятларимиз асосларини равнақ топтиради.

Гулчеҳра ХЎЖАНОВА,
Тошкент Давлат юридик институтининг катта ўқитувчиси,
филология фанлари номзоди

ҲУШЁР БОЖХОНАЧИЛАР

Республика Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 6 майдаги 154-сонли "Жисмоний шахслар томонидан Ўзбекистон Республикаси ҳудудига товарлар олиб келинишини тартибга солиш тўғрисида"ги қарорини била туриб айрим сохта тадбиркорлар айланма йўллар орқали писиб, сифатсиз молларни мамлакатимиз ҳудудига олиб киришга уринишяпти. Аммо уларнинг пайини қирқишда чегарачилар билан бир қаторда божхона ходимлари ҳам

фаоллик кўрсатишяпти. Бунга Тошкент вилояти божхона бошқармасининг Эркин Салимов бошлиқ 5-сонли "Минсув" божхона пости азаматларини мисол қилиб келтириш мумкин. Божхоначилар томонидан пост атрофидаги назоратдан четда бўлган айланма йўлларда доимий назорат ўрнатганлар. Ўтган 9 ой мобайнида уларнинг ҳушёрликлари туфайли 126 та қонунбузарлик ҳолатлари аниқланди. Натижада қонунбузарлардан 634 миллион 599 минг сўмлик жарима ундирилди. Шулардан 4 та ҳолат бўйича жиноят иши қўзғатилган бўлиб, 9 миллион 827 минг 730 сўмлик товар моддий бойликлар давлат ҳисобига мусодара қилинди. Уларнинг саъй-ҳаракатлари туфайли фуқаролар томонидан қонун бузилишлари тобора камайиб бормоқда.

Рихситилла КАРИМОВ.

Суратларда: божхона маскани бошлиғи Эркин Салимов катта инспектор Нодир Обидов ва инспектор Мирза Юлдашев билан; маскан инспекторлари Улуғбек Раҳимов ва Тўра Курбонов постда доимо сергак.

Козим ЎЛМАСОВ олган суратлар.

● Ислоҳот ва самара

ЗАРДЎЗЛИК ОНА КАСБИМ

Ҳақиқий инсон ҳамиша илм ва ҳунар олишга интилади. Донолар айтганидек, агар одам илм ва ҳунар таҳсили билан улуғ кишиларнинг ҳунарини ўрганса вужуд матосининг қадри ҳаёт дўконида аъло даражага етиб, топиб-тутиши ҳам кўпроқ бўлади. Зеро, бугунги кун тадбиркорликни ва ташаббускорликни талаб қилаётган бир пайтда замон талабига ҳамоҳанг — лаббай деб жавоб берувчи тадбиркорларимиз борлигидан қувонамиз. Ана шундай заҳматкаш, ўз ишининг моҳир устаси, чевар тиниб-тинчимас "Маиший хизмат аълочиси", "Мустақилликнинг ўн йиллиги" медали билан тақдирланган аёл Марғуба Нишонова бўлади. У Тошкент вилояти Паркент туманидаги "Саидисломбек", "Марғуба Н" фирмалари раҳбари, туман "Тадбиркор аёл" уюшмасининг раиси.

1996 йилда "Бизнес фонд" томонидан кредит олиб, мўъжазгина тикувчилик цехини очдим дейди,— М.Нишонова биз билан суҳбатда. — Тўрт нафар ишчи билан "Саидисломбек" фирмасини ташкил этиб, иш бошладик. Худога шукр, ҳозирга келиб ишчиларимизнинг сони 30 нафардан ошди.

Опа қошига ташриф буюрганимизда унинг чеҳрасидаги ҳорғинликни сезган эдик. Уларга юзланиб:

— Марғуба опа ҳорғин кўринасиз деганимиз ҳамоноқ опа — ҳа, бирозгина тобим йўқроқ эди. Аммо тинчиб уйда ўтиролмадим. Ҳар куни бирон нарса тикмасам, кўнглим тинчимайди. Чеварчилик касбига бўлган меҳр ёшлигимдан қонимга сингган. Чунки тикувчилик менга она касб. Болалигимда онамнинг олдиларидан жилмай, диққат билан уларнинг тикаётган зарларига тикилиб, моҳирона дид билан сайқал берилган безакли зар дўппиларига ҳавасим келарди. Қарангки, астойдил ихлос қўйган эканманми, шу касб эгаси бўлишга муваффақ бўлдим. Аммо бир нарсадан афсус қиламан. Онамлар зар тикаётган вақтларида ўзлари шеър тўқиб қўшиқ айтардилар. Бу ҳам бир истеъдод бўлса керак. Бу истеъдод менда йўқ. Лекин қўшиқ эшитиб зар тикишни яхши кўраман — дедилар.

Опанинг сўзларини тинглар эканмиз, қиз бола, наинки қиз бола балки ўғил боланинг ҳам бирор касбга меҳри тушишида ота-онанинг ўрни беқиёс эканлигига амин бўлдик.

— Марғуба опа, фирманинг қошида яна бир фирма очибсиз, — дея мурожаат қилдик.

— Ҳа, бўлмасам-чи? Фирмамиз "Марғуба Н" деб номланади, — дедилар Марғуба опа қувончини яширолмай. — Унда асосан қизларимиз ҳунармандчилик ва зардўзлик билан шуғулланишади. Иш бошлаганига икки ой бўлган бўлсада ишларимиз яхши юришяпти. Ҳали олдинда кўп режаларимиз бор.

— Икки фирмани бошқариш билан бир қаторда туман "Тадбиркор аёл" уюшмасининг раиси ҳам экансиз. Бу сизнинг фаолиятингизга таъсир қилмайдими?

— Аввало инсон хоҳласа, ҳаракат қилса ҳаммасига имкон топади. Тўғри, ҳолва деган билан оғиз чучимайди. Шу сабабли ҳам инсон ҳамиша интилиб яшаши керак. Сирасини айтганда ҳаётдаги шиорим — олға интилиш. Киши агар шундай қилса, ҳар жабҳада ўз ўрнини топиши шубҳасиз. Энди "Тадбиркор аёл" уюшмаси раислигига келсам, бу уюшмага олти йилдан буён етакчилик қиламан. Бошида тадбиркорлик билан шуғулланувчи аёлларни бир жойга йиғиб, бошини қовуштириб улар билан ҳамфикр бўлиш учун анча вақт сарфланган. Ҳозирга келиб уларнинг сони ҳам кўпайиб қолди. Шулардан якка тартибдаги аёллар 460 нафар бўлса, юридик мақомга эга аёллар 30 нафарни ташкил қилади. Синглим, сизни яна бир сирдан воқиф қилмоқчиман, — дейди опа севиниб.

— Биз яқинда туманимизда "Соғломлаштириш маркази"ни очмоқчимиз. Туманимиз ҳокими Мирзамашраб Куччиев шу таклиф билан чиқиб, менга мурожаат қилдилар. Худо хоҳласа, кўп ўтмай режамиз рўёбга чиқса ,ажаб эмас. Шу таклифга асосан мен лойиҳа ишлаб чиқдим. Агар лойиҳа тасдиқдан ўтса, албатта туманимизда "Соғломлаштириш маркази" ҳам барпо қилинади.

— Одамнинг баракали ва бадавлат бўлиши учун касбу ҳунардан афзалроқ нарса бўлмаса керак, деган фикр хаёлимиздан ўтди. Ва улуғлик ва саодат осмони учун эса қобилиятдан ёрқинроқ юлдуз йўқ. Ҳунар суви билан шуғулланмаган киши, гўёки мева ва сояси йўқ қуруқ дарахтга ўхшайди. Дарҳақиқат, бу фирдавсмонанд гулшаннинг райҳонлари ҳилидан димоғини муаттар қилган киши хилма-хил камёб лаззатли неъматлардан баҳраманд бўлади. Шу сабабли ҳам М.Нишонованинг туманда тадбиркорлик соҳасида олиб бораётган ибратли ишлари паркентлик аёл-қизларни иш жойи билан таъминлабгина қолмай, сифатли маҳсулотлари билан кўпчиликка манзур бўлмоқда.

Вилоят ШОДИЕВА,
"Адолат" мухбири.

СУРАТДА: Марғуба НИШОНОВА.

Зиёвуддин ХОЛИҚОВ олган сурат.

● Банк тизими

ТАРАҚҚИЁТИМИЗ ТАДБИРКОРЛИККА БОҒЛИҚ

дейди Акциядорлик тижорат «Тадбиркор» банк Чироқчи туман бўлими бошқарувчиси Шавкат ЖАВЛИЕВ

Бугунги кунда туманда 600 дан ортиқ фермер хўжаликлари, кичик ва хусусий корхона иш олиб бормоқда. 200 га яқин киши якка тартибдаги меҳнат фаолияти билан шуғулланмоқда. Эътиборли томони шундаки, савдо, маданий-маиший хизмат кўрсатиш соҳалари деярли бутунлай хусусий тадбиркорлар қўлида. Уларнинг ўзаро рақобати кучайган сайин аҳолига кўрсатилаётган хизмат турлари тобора кенгайиб, иш сифати ҳам яхшиланмоқда. Бу айниқса, хусусий тадбиркорлар фаолиятида яққол кўринаётир.

Хусусий тадбиркорликни янада ривожлантириш учун уларга замон талаблари даражасида банк хизмати кўрсатишни йўлга қўйиш зарур, — дейди Шавкат Жавлиев.

— Ана шунда кичик ва ўрта корхоналар сафи янада кенгаяди, иқтисодиётнинг ривожланишига қўшаётган ҳиссаси ортади. Бўлимимиз ходимлари буни ҳар қадамда ҳис этишаяпти. Шу мақсадда биргина ўтган йили кичик ва ўрта бизнес субъектларини қўллаб-қувватлаш мақсадида 87 та мижозга 131533.0 минг сўм кредит ажратилган бўлса, жорий йилнинг ўтган тўққиз ойида 63 нафар тадбиркорга 133500.0 минг сўм кредит тақсимланди. Бунинг эвазига ишбилармонларимиз қурилиш, ободонлаштириш, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш соҳаларини ҳам тобора кенг қамраб олишаяпти. Бундан ташқари, тадбиркорларни молиявий жиҳатдан қўллаб-қувватлаётганимиз боис туманда ишсизлик муаммоси ҳам борган сари бартараф этиляпти. Ўтган йили ишбилармонларимиз 100 нафардан зиёд ишсиз фуқарони ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этишган бўлса, амалдаги йилнинг то ҳозирига қадар 70 нафар киши эркин меҳнат фаолияти билан шуғулланишига имконият яратилди.

Дарҳақиқат, бўлимда тажрибали Шавкат Жавлиев бошқарувчи этиб тайинлангандан сўнг ишлар анча жонланди. Энг аввало, мижозлар ва ходимлар учун қулай шарт-шароит яратилди. "Маънавият ва маърифат" хонаси қайта жиҳозланиб, тадбиркорларнинг иқтисодий, ҳуқуқий мавзулардаги ўқуви ташкил қилинди. Бўлимга турли масалалар билан мурожаат қилаётган фуқаролар аризалари имкони борича ижобий ҳал этилди. Натижа эса чакки эмас. Намунали хизмат эвазига йил сайин мижозлар сони кўпайиб, фойда олиш даражаси ҳам ортиб бормоқда.

Дарвоқе, Қашқадарё вилоятидаги кўпгина банклар худди юқоридаги бўлим каби ўз мижозларига намунали хизмат кўрсатиб келмоқда. Айниқса, акциядорлик тижорат "Пахта банк" вилоят бошқармасида мижозларнинг дебитор, кредиторлик қарзларини камайтириш борасида катта ишлар амалга оширияпти. Масалан, бошқарма ходимларининг саъй-ҳаракати билан 2003 йил 1 январдан ҳозиргача корхона ва ташкилот ҳамда хўжаликларнинг дебиторлик қарзи 263,3 миллион, кредиторлик қарзини эса 357,4 миллион сўмга камайтиришга эришилди.

Ҳозирги замон тадбиркори, энг аввало харидорбоп маҳсулот ишлаб чиқариб, бозорни таъминлаши даркор. Буни банк ходимлари яхши тушунишади. Шу сабабли ҳам тадбиркорларга ажратилаётган кредитлар аниқ мақсадга йўналтирилиши учун қаттиқ назорат олиб боришаяпти. Фикримизни исботлаш учун қилинган ишларга мурожаат этайлик: "Делфин" савдо корхонаси "Пахта банк"нинг Косон бўлимидан ускуна сотиб олиш учун кредит олиб, қисқа вақтда тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришга эришди ва 18 нафар кишини иш билан таъминлади. Шунингдек, "Пўлати" фермер хўжалиги ҳам бошқарма бўлимидан шу йил 3000 минг сўм кредит олиб нон цехи ва тегирмон ускунаси ўрнатиб, 2800 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарди ва 3 та янги ишчи ўрни яратди.

Албатта яна бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Шуниси эътиборлики, бошқарма ўз мижозлари бўлган тадбиркорларга биргина жорий йилнинг ўзида 516,9 миллион сўм имтиёзли кредит ажратди.

Ҳа, тадбиркорлик замон талаби. Уларни ҳар томонлама молиявий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш эса эртанги фаровон ҳаётимиз калити. Буни юқоридаги иккала банк ходимлари ҳам дилдан ҳис этиб иш юритишаяпти. Тадбиркорларга пласт карточкалар орқали хизмат қилиш, электрон тўловларини ўз вақтида ўтказиб берилишини таъминлаш учун замонавий техника воситаларидан кенг фойдаланмоқдалар.

Комил САХАТОВ,
"Адолат" мухбири.

● Мунозара, мулоҳаза, таклиф

МАКТАБДАГИ МУАММО НИМА?

ЖИНСИ ЎҚУВЧИНИНГ КИЙИМИМИ?

Фотимахоннинг бешинчи синфда ўқийдиган Гулсанам исмли қизи мактабдан йиғлаб келди.

— Ҳа, қизим, нима бўлди, тинчликми? — ҳовлиқиб сўради онаси.

— Директоримиз мактабга киритмади. Жинси шим ва курткасиз ўқишга келмагин деб, қайтариб юбордилар, — деди йиғлайвериб кўзлари қизариб кетган қизи.

Эндигина ишга кетаётган Равшанбек қизининг бу аҳволини кўриб, тутоқиб кетди. Жаҳл устида тўғри мактабга борди. Жинси кийимда келмаган ўқувчиларни мактабга киритмаётган директорга рўбарў бўлди.

— Қачондан буён ўқувчининг мактабга жинси кийимда келиши шарт бўлиб қолди? — сўради у салом-аликдан сўнг, ўзини таништириб.

— Бизда қоида шундай, — жавоб берди директор қошқовоғи уюлиб. — Хоҳласангиз шу. Хоҳламасангиз болангизни бошқа мактабда ўқитинг!

— Кечирасиз, опажон, ўқувчиларнинг жинси кийимда келиши ким томонидан буюрилган, билсам бўладими? — сўради Равшанбек.

— Мен томонимдан буюрилган, — овозини баралла қўйди директор. — Нима, сиз энди эшитаяпсизми?

— Эшитавериб жонимга тегди, — қизишди Равшанбек ҳам, — бугун бу дейсиз, эртага у дейсиз. Мактабми бу ёки театр?!

— Қандай тушунсангиз, шундай, — деди директор Равшанбекни менсимай. — Агар менинг қонун-қоидам ёқмаётган бўлса, йўлингиз очиқ. Нима кўп, мактаб кўп...

— Бундай бемаъни қонун-қоидангизни уйингизда қиласиз, тушундингизми? — деди Равшанбек ҳам бўш келмай. — Бу ерда эса давлатнинг қонун-қоидасини бажарасиз. Чунки мактаб давлатники. Сизники эмас!

Ана шундан сўнг, мактаб директори билан ўқувчи отаси ўртасида "Сен кимсан-у, мен кимман" бошланди. Равшанбекнинг ёнига қўшилган ота-оналар директорнинг оғзини очтирмадилар. Биров, юринглар, яхшиси ҳокимиятга борайлик деса, бошқа бирови тўғри халқ таълими вазирлигига борганимиз маъқул, дейди. Яна кимдир "ҳокимиятдан ҳам, вазирликдан ҳам фойда йўқ, ўзимиз ҳал қилишимиз керак", дейди куйиниб. Шундай бўлса-да, узоқ давом этган баҳс-мунозарадан кейин, қулоч-қулоч шикоят хатлари ёзилиб, қатор-қатор имзолар қўйилди. Йиғилганлар директорни қарғай-қарғай тегишли идоралар томон йўл олдилар.

Халқимизда "касални яширсанг, иситмаси ошкор қилар" деган, яхши бир гап бор. Агар, "директор жинси кийим кийиб келинглар, деган бўлса, албатта кийиш керак-да" дейдиган бўлсак, унда ёпиғлик қозон ёпиғлигича қолар эди. Шу боис масалани холисона таҳлил қилиб, унга ойдинлик киритиш мақсадга мувофиқ деб ўйлаймиз. Эътибор берган бўлсангиз, мактаб директори ўқувчининг отасига "жинси кийимда келишни мен буюрганман" деяпти. Хўш, директор бу жавобни нимага асосланиб айтди? Агар ўқувчиларнинг "жинси" кийимда мактабга бориши Республика халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланган бўлса, нега бундай кийимлар ўзимизда тикилмайди? Нега ота-она мактаб директорининг дағдағасидан чўчиб, ўғли ёки қизига четдан олиб келинган жинси кийимни "чайқов"дан фалон минг сўмга олиб бериши керак? Иккинчидан, ўша жинси шим билан нимчага кўпчиликнинг қурби етмаслигини директор опамиз билармиканлар? Чунки, фарзандига "жинси" олиб беришга кучи етадиганлар билан бир қаторда унга яқинлаша олмайдиганлар ҳам қанчадан-қанча. Бу масаланинг моддий томони. Маънавий томони-чи? Жинсига етолмаган ўқувчиларнинг мактабда ўқитувчию директордан, уйда ота-оналаридан "қоп-қоп" гап эшитишлари уларни маънавий мажруҳ қилиб қўймайдими? Ёки "жинси" ўқувчиларимиз ҳавас қиладиган, кийганда ғурурланадиган миллий либосми? Ўқитувчи билан директорнинг хаёлига келмаган бундай саволлар улардан юқорироқда ўтирганларни ташвишга солмаётганлигига ҳайронмиз. Равшанбек билан унга ўхшаган ота-оналарнинг мактабга норози бўлиб борганликларининг сабабини сиз ҳам тушунгандирсиз, энди.

ЎҚИТИШНИНГ ЯНГИ "УСУЛИ"

Маҳмуда Раҳматова адабиёт ўқитувчиси. Салкам ўттиз йиллик тажрибага эга бўлган муаллима. Ўқувчиларга адабиётдан сабоқ беришда талайгина "усуллар"ни моҳирона синовдан ўтказган педагог. Директорнинг таъбири билан айтганда, Маҳмуда опа "изланувчан", "топқир", айни пайтда қаттиққўл ва талабчан ўқитувчилардан ҳисобланади. Ишлари билан танишганимиздан сўнг, ўзимиз ҳам тан бердик. Айниқса, Маҳмуда опанинг кейинги уч йилда қўллаётган «усул»ларига қойил қолдик.

Маълум бўлишича, Маҳмуда опа дарс жараёнида бирон бир ўқувчининг саволига жавоб бермас экан. Ўзи ҳам дарс якунида савол-жавоб ўтказмас, мавзу бўйича саволи бор ўқувчиларни қўшимча дарсга қолишга даъват этар экан. Қўшимча дарсга кириб, бир оғиз саволга бир оғиз жавоб олишнинг нархи олти юз сўм тураркан. Қўшимча дарс эса ҳар куни бўларкан. Маҳмуда опа асосий дарсни ҳам, қўшимчасини ҳам қолдирмас, қолдирганларга эса э йўқ, бе йўқ "икки"войни қўявераркан. Маҳмуда опанинг "ноёб усул"ларидан таълим ташкилотларию жамоатчилик хабардормикан деб сўрасам, суҳбатдошларим: оммавий ахборот воситаларидан бошқа ҳаммага маълум. Фақат "тарғибот" ўрнида эмас, дейишди. Буни қаранг-а, пойтахтимизда шундай "жонкуяр", "филойи" ўқитувчилар борлигидан бехабар эканмиз-да. Аттанг!

МЕҲНАТ ДАРСИ КЕРАКМИ?

Фаридахон билан Зарифахон шаҳар четидаги катта бозорда учрашиб қолдилар.

— Қизингизнинг ўқишлари яхшими, дугонажон? — сўради Фаридахон.

— Э сиз сўраманг, мен айтмай, — деди Зарифахон оғриниб. — Ҳаммаси бир ёқда-ю, меҳнат дарсининг ўзи бир ёқда бўлаяпти-да. Олтинчи синф учун меҳнат дарслигининг ўзи йўқ. Шунинг учун "ҳар мақомга йўрғалар" бўлаяпти. Шу сабабли ҳали уни олиб келинглар, ҳали буни тикиб келинглардан бошимиз чиқмай қолди, дугонажон. Ўргатиш йўқ. Фақат тайёрини сўрашгани сўрашган. Икки ҳафта бурун янги, чиройли материалдан катталар учун ошхона фартуги тикиб келинглар, деган эди ўқитувчиси. Тикув машинам бузилиб қолганлиги сабабли пулини бериб, фартук курғурни бошқа бировга тиктириб олдим. Муаллима опа бўлсалар, қизимни мақтаб-мақтаб "5" қўйиблилар-да, фартукни олиб қолибдилар. Энди оқ сурпга ўнта янги тугма қадаб келинглар дебди. Шуни излаб юрибман, айланай. Ўзингиз-чи, ўзингиз нима қилиб юрибсиз?

— Мен ҳам худди шундай ташвиш билан келган эдим, — деди Зарифахон ҳам. Ўзи рўзғорни бир амаллаб турган бўлсак. Мактабдаги «бер-бер» ўлганнинг устига тепган бўлаяпти-да, дугонажон. «Фалон-фалон масаллиғлардан уни пишириб келинглар, буни тайёрлаб келинглар»ни айтмайсизми?

— Гапираман десангиз гап кўп, дугонажон, — деди Фаридахон. — Боламиз ўқитувчидан гап эшитмасин, икки олмасин, бошқалар олдида қизариб ўтирмасин деб қилаяпмиз-да. Қилмасак бўлмаса...

— Ўзи бирон-бир ота-она фарзанд хоҳ ўғил, хоҳ қиз бўлсин, бекор қўймайди. Она қизини болалигидан ёнида олиб, саранжом-саришталикни, бичиш-тикишни, хамир қоришдан овқат пиширишгача бўлган уй-рўзғор юмушларини ўргатса, ота ҳам ўзининг оиладаги бурчини, ҳаёт ва турмушдаги вазифасини ўғлида кўришни истаб, қўлидан келганча ўргатади. Ота ҳам, она ҳам ўз ўғил-қизларини меҳнатсевар, ҳунарли, топқир ва чаққон бўлишларини хоҳлайдилар. Мана шу хоҳишларининг амалга ошиши учун ҳаракат қиладилар. Шундай эмасми? — деди Зарифахон куйиниб. — Қани, энди мактабдаги меҳнат дарси ҳам шунга мос бўлса?!

— Қанийди, — дугонасининг фикрини маъқуллади Фаридахон. — Афсуски, бундай эмас-да. Ўзингиз кўриб турибсиз-ку, ахир.

— Ростини айтсам, баъзан хунобим ошиб, меҳнат дарси керакмикан, деб юбораман, — қизишди Зарифахон.

— Ўқувчига қўйиладиган баҳони айтмайсиз, баҳсни, — давом этди Фаридахон. — Фалончиларнинг "меҳнат"дан чорак баҳолари "уч" қўйилди, деган гапни эшитсам кулгим келади. Ўша уч олган ўқувчиларни уйида кўринг, тиним билишмайди. Лекин ўқитувчи буюрган нарсани олиб боришга қурби етмаганлиги учун уч олишга мажбур. Ишончнинг йўқолиши, адолатнинг бузилиши ана шундан бошланади-да.

— Менимча, бола учун бундан ортиқ маънавий азоб бўлмаса керак, — қўшилди Зарифахон. — Бу жуда жиддий масала. Мактабдаги меҳнат дарси ўқувчи учун маънавий азоблигини-ю, оила учун моддий зарар эканлиги ҳақида мутасадди ташкилотлар раҳбарлари дўппини олиб қўйиб, бош қотирсалар ёмон бўлмас эди.

— Асти айтасизми, дугонажон, — деди Фаридахон мамнун бўлиб. — Ўқитувчининг қўлида ҳаётга мос қўлланма бўлмаса, ўзи билганича "ундай қилиб келинглар, бундай қилиб келинглар" билан дарс ўтаверса. Ундан кўра, бу дарснинг бўлганидан бўлмагани яхши эмасми?!

— Ҳақ гапни айтдингиз, — деди Зарифахон дугонасининг елкасига қоқиб, — меҳнат дарси ўқувчининг ўз уйида ота-онаси томонидан айтилган ишларни бажариши билан чегаралангани маъқул деб ҳисоблайман. Баҳони ҳам ота-она қўйиб берсин. Ахир, ота-онага дангаса, ишёқмас бола керак эмас-ку!

Яхши гап. Ота-онага меҳнатдан қочадиган, ҳунарга меҳри бўлмаган бола кўп муаммолар туғдириши аниқ. Ўқувчининг оила ишини, у билан боғлиқ бўлган кўплаб ҳунарларни ота-онасидан меҳнат туфайли ўрганиши ҳам сир эмас. Оилада ота-онанинг энг яқин кўмакчиси бўлган фарзанд моддий масала билан боғлиқ топшириқни бажара олмагани учун паст баҳога муносиб кўрилишини ҳам инсофдан деб бўлмайди. Албатта, кетма-кет икки соат кўча супуриш билан ўтадиган меҳнат дарсининг ҳам боридан йўғи яхши. Хуллас, масалага нуқта қўйиш учун кенг жамоатчиликнинг фикрини ўрганиб, илмий асосланган бир қарорга келингани маъқул.

Нуриддин ОЧИЛОВ.

Қарор ва ижро

ҲАМКОРЛИК КЕНГАЙМОҚДА

ва ютуқларга йўл очмоқда, — дейди Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши иқтисодиёт мажмуаси бўлим бошлиғи Махсет ИЗМУРАТОВ

— Халқимиз топиб айтганидек: "якка отнинг чанги чиқмас, чанги чиқса ҳам донғи чиқмас". Бу ҳикмат соҳамиз мутахассислари, солиқ хизмати ходимлари ва яна бир қатор тегишли идора вакилларининг биргаликдаги саъй-ҳаракатларида ўз инъикосини топди. Яъни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 28 августдаги 330-сонли қарорини ҳаётга тадбиқ этиш учун айни ҳамкорлик йўлини танладик. Мазкур қарорга асосан белгилаган тадбирларимизда қатор соҳа вакиллари якдиллик билан жонбозлик кўрсатишди. Натижада Республикамиз ҳудудидаги мавжуд бозорларни қарор талаблари бўйича тўлиқ ихтисослаштиришга эришилди. Хусусан, Нукус шаҳридаги марказий деҳқон бозорида қайта таъмирлаш ишлари амалга оширилиб, унинг ҳудудидаги саноат моллари билан савдо қилаётган тадбиркорлар янги ташкил этилган, замонавий шарт-шароитларга эга бўлган "Ойдин жўл" буюм бозорига кўчирилди. Худди шунга ўхшаш ишлар Беруний, Амударё, Элликқалъа туманларида ҳам олиб борилди ва қарор ижроси таъминланди.

Дарҳақиқат, Қорақалпоғистонда қарор ижроси пухта таъминланмоқда. Бу масалада наинки Бозорлар уюшмаси ёхуд бозорлар маъмуриятлари, балки солиқ хизмати ходимлари ва ҳокимликлар қошида тузилган савдо департаменти вакилларининг жонбозлиги эътиборга молик.

Суратда: Қорақалпоғистон Вазирлар Кенгаши иқтисодиёт мажмуаси бўлим бошлиғи Махсет Измуратов, Қорақалпоғистон Республикаси Давлат солиқ бошқармаси бўлим бошлиғи Пўлат Асанов, Бозорлар уюшмаси раисининг ўринбосари Бахтиёр Жуманазаров галдаги вазифаларни белгилаб олишмоқда.

Саидолим АБДУРАҲМОНОВ олган сурат.

Бисмиллоҳир раҳмонир раҳим!
Азиз юртдошлар, барчамизга яқинлашиб келаётган Ийд ал Фитр хайити муборак бўлсин. Ҳа, Ийд ал Фитр асли рамазон хайити деганидир.Мана, Оллоҳ томонидан муқаддас қилинган энг азиз ва энг файзли, баракотли моҳи рамазоннинг 30 кунлик рўзасини тинч-омонликда адо этишдек бахтга муяссар бўлаяпмиз. Бу ойнинг уч даҳаси туфайли Оллоҳнинг Раҳматига, Мағфироту Шафоатига эришамиз. Моҳи рамазон рўзасини адо этаётган барча мўмин-мусулмонлар гуноҳлардан фориғланиб, савобга дахлдор бўлиб, покланиб олишмоқда.

Ийд ал Фитр хайитингиз муборак бўлсин!

МУҚАДДАС БАЙРАМ

Моҳи рамазон ибодатлари Раҳмони тиловат Қуръон, умиди ғуфрони қабули эхсон қилинадиган хосиятли бир ойдир. Энг муҳими бу қутлуғ ойнинг "Қадр" кечасида фаришталар билан бирга Жаброилнинг Парвардигор изни билан ер юзига тушиши башорат қилинган эди. У келаси йилнинг моҳи рамазонигача бўладиган барча ишларни Оллоҳнинг иродасига кўра, белгилаб беради. Моҳи рамазоннинг ҳурматлилиги шундаки, унинг "Қадр" кечасида "Қуръони Карим" нозил қилингандир. Бу кеча бошқа оддий ойларнинг мингтасидан ҳам ортиқроқ ва афзалроқдир.

Муқаддас бу ойнинг аҳамияти ҳам жуда буюк. Чунки, бошқа соҳиби китоб— Пайғамбарларга ҳам Оллоҳ тоалонинг муқаддас китоблари айнан шу ойда нозил қилинган. Бу ойнинг яна муҳим жиҳати шундаки, рўза тутиш мусулмончиликнинг бешта устунларидан бири бўлиб, бу ойда тутиладиган рўза эса холис Оллоҳ учундир. Демак, 30 кун тутилаётган рўзанинг якунини муқаддас Хайит қилиб нишонлаш Пайғамбаримиз (с.а.в)нинг Маккаи мукаррамадан Мадинаи мунавварага хижрат қилиб келган йиллари, яъни хижрий сананинг биринчи йилида жорий қилингандир.

Пайғамбаримиз (с.а.в) муқаддас рамазон Хайитини тантанали, шоду ҳуррамликда кўпчилик бўлиб нишонлашни тарғибу ташвиқ этганлар. Бу хайитни эркак ва аёллар, ёшлар ва кексалар, барча мусулмонлар байрам қилишликлари Пайғамбаримиздан бизларга меросдир.

Рамазон хайити хижрий ойларнинг ўнинчиси саналмиш Шаввол ойининг биринчи кунига тўғри келади. Бу куни эрталаб турилиб, ғусул қилинади, тоза ва пок кийимлар кийилиб, хушбуй нарсалардан сепилади ва бироз танаввул қилиниб, Оллоҳ таолонинг Байтига— хайит номозини ўқишга борилади. Бунинг боиси 30 кунлик моҳи рамазон рўзаси тугаганлиги шарофати билан уни хурсандчиликда нишонлашдан иборат.

Хайит намози кун чиққандан бироз кейинроқ ўқилади. Аввал бомдод намози ўқилади, сўнг имом — хатибларнинг амру маърифи, шавқ-завқ билан тингланади. Хайит намози ўқиб бўлингач, диндошлар бир-бирларини муборак хайит билан қутлашиб, эзгу ниятлар тилайдилар. Рамазон хайитининг файзу барокоти, хосияти ва фазилатлари туфайли қалбларимиз яшариб, хонадонларимиз тинчилигу қут-баракага бурканади.

Пайғамбаримиз (с.а.в)нинг вақтларида рамазон хайити қандай нишонланганлиги кўпчиликни қизиқтириши табиий. У пайтларда фақат рухсат этилган хурсандчилик ва ўйин - кулгулар адо этилган. Хазрати Ойишаи Сиддиқа (Расуллулох (с.а.в)нинг жуфти ҳалоллари) ҳикоя қиладиларки: "Мен хайит кунлари Пайғамбаримиз (с.а.в) билан бирга хабашларнинг ўйинларини томоша қилардик. Роса кўриб тўйганимиздан сўнг уйга қайтиб келардик."

Демак, хайит кунларини чинакамига байрам қилишимиз керак. Бу кунларни шукронаи неъмат билан ўтказишга одатланайлик. Ота-онани, пиру комилларни, эл ҳурматидаги кишиларни зиёрат қилиб, байрам тухфалари совға қилиб, уларнинг дуосини олишлик энг хайрли ишлар жумласига киради. Шунинг баробаринда ҳар ким ҳам ахли - хонадони аъзоларига, айниқса ёшларга хайит туҳфалари, ширинликлар, ўйинчоқлар совға қилиб, уларни хушнуд ва хурсанд этмоқлари лозим.

Хайит кунларида беморлар аҳволидан хабар олиб, муҳтожларга ҳам хайру эҳсонлар улашишлик орқали катта савобларга дахлдор бўлишлик, энг яхши фазилатлар жумласига киради. Шу билан бирга хайитга ҳозирлик кўрилади, ҳовли-жойлар, кўча-кўйлар, хиёбонлар саранжом-саришта қилинади ва ораста-ланади.

Яна бир муҳим гапки, Оллоҳ муборак қилган хайит кунларини азага айлантириш ёмон, гуноҳ ишлар жумласига киради. Ҳадеб, тўда-тўда бўлиб, азадор хонадонларни қайғуга ботириб ташламаслик зарур. Ислом шариатида айнан хайит куни марҳумларга бағишлаб, фотиҳали маросимларни ўтказишлик буюрилмаган, бундай қилишлик бидъат ҳисобланади.

Оллоҳ таоло томонидан муборак қилинган хайит кунларини фақат хурсандчилик билан байрам қилишимиз лозим. Сайлгоҳларда келин танлаш, куёв кўришликлар ҳам бўлиши азалий анъанадир. Ҳунармандлар эса ўз маҳсулотларини намойиш этадилар. Хайит кунларида спорт ўйинлари, танлов ва мусобақалар ўтказиш одатга айланган. Бу кунларда баъзи бир сабабларга кўра бир-бири билан аразлашганлар, гина-кудратга берилган ва хафалашганлар ярашадилар. Кечиримлилик хайит кунларининг энг яхши фазилати ҳисобланади. Хайит кунларида мўъмин- мусулмонлар ниҳоятда очиқ юз, хушмуомалали ва саҳий бўлмоқлари керак.

Оллоҳ таолонинг бундай иноятига мушарраф бўлишлик катта бахт. Бир вақтлар бундай имконият эшиклари бутунлай беркитилган эди. Рўза тутиш, номоз ўқиш, хайит кунларини байрам қилишни орзу қилган кунларимиз бўлган-ку?! Яратганнинг ўзи бизларга ҳурриятли бу азиз кунларни ато этди. Диний эркинлик мевалари ўлароқ, иккала муқаддас хайитнинг биринчи кунлари умумхалқ байрами сифатида нишонланадиган бўлди. Бу кунлари байрам қилинади, дам олинади. Ахир, бу кунларга етганлар бор, етмаганлар бор. Хайит кунларининг шукронасини айтмоғимиз зарур ва шарт.

Иллоҳо, Рамазон хайитининг файзу баракоти, шарофати ва хосияти мўл бўлиб, қалбларимизни шодликка ва қувончга буркасин. Ҳар бир кунимиз хайит бўлиб, Ўзбекистонимизда тинчлик ва барқарорлик хукм сураверсин. Ниятларимиз ва саъй-ҳаркатларимиз туфайли юрт ободлиги ва маъмурчилигини яратишга муносиб ҳисса қўшишимизда Яратганнинг ўзи бизларга мададкор бўлсин.

Абдулҳамид хожи ҲАБИБУЛЛАЕВ.

● *Муштарий илҳоми*

НАФ

Балки, рўза нақадар савоблигин билмассан,
Мен рўзанинг бағоят нафидан хабардорман.

Тану жоним рўзадан бениҳоя бахраманд,
Тозаланиб, покланиб, куну тун бахтиёрман.

Рўзадорман деб сира бемеҳнат юрганим йўқ,
Нақшбанд айтганидек, "Дил ба ёр, даст ба кор"ман.

Жисмимга сабру тоқат бериб нафс тийганимдан,
Қадди расо, хушбичим, бардам, кўнгли баҳорман.

Мусаффо тонг ҳавоси, хайрли шом гаштидан,
Баланд осмонда парвоз қилгандек улуғворман.

Шукрки, тўрт мучам соғ, турмушим осойишта,
Шу боис соғлом авлод сафида мен ҳам борман.

Мустақил юрт, озод халқ, доно сарбон бор бўлсин,
Қадрият, эъзоз учун улардан миннатдорман.

Шу эрур насиҳатим: рўза тут, илож топсанг,
Хокисор бўлмоғингга сидқидил тарафдорман.

Исомиддин, сен билан суҳбатни шеърга солдим,
Чунки рўза-хайитда рўзадор ижодкорман.

Исомиддин ЖУМАЕВ,
Бухоро Давлат тиббиёт институти "Маънавият ва маърифат" бўлими бошлиғи.

Миннатдор қалб изҳори

САВОБ ОЛГАН ПРОКУРОР

Ҳурматли таҳририят ходимлари, қалбимдаги олам олам қувонч билан сизга мактуб йўлламоқдаман. "Обод маҳалла йили" номини олган бу йил бизнинг оиламиз учун шарофатли келди. Жорий йилнинг беш нафар фарзандимга, оиламизга қувонч олиб келганлигини оқ қоғозга тушириб, сизларга баён қилмоқчиман. Ушбу мактубимни газета орқали ўқиганлар бизнинг Каттақўрғон шаҳримизда ҳам оқибатли, диёнатли, меҳр-мурувватли инсонлар бор эканлигидан мамнун бўлишса ажаб эмас.

Менинг беш нафар фарзандим бор. Турмуш ўртоғим билан ажрашганман. Ўзим Каттақўрғон шаҳар шифохонасининг жарроҳлик бўлимида 25 йилдан бери ҳамширалик қилиб келмоқдаман. Ҳаётим давомида кўп қийинчиликларни бошимдан ўтказдим. Менинг бирдан бир орзуим фарзандларим Бобурбек ва Озоджонларни хатна тўйини ўтказиш эди. Оллоҳга минг шукр бўлсинки, шу орзуимга ҳам эришдим. Фарзандларим ўқишга жуда интилувчан, ўқишдан бўш вақтларида шаҳардаги мусиқа мактабига қатнайди. Шаҳримиз прокурори Шаҳобиддин Обидов уларга доира, дутор, рубоб олиб берди. Бундан беҳад хурсандмиз.

2003 йилнинг май ойида Шаҳобиддин Обидов фарзандларимнинг хатна тўйини ҳам ўтказиб беришини маълум қилди. Бу таклифдан бошим осмонга етди. Тўйдан уч кун олдин фарзандларимнинг иккаласига ҳам бош-оёқ сарпо қилди. Очиғини айтганда тўй мен кутгандан ҳам яхши, кўнгилдагидан зиёда бўлди. Шаҳар "маданият уйи"нинг санъаткорлари ташриф буюриб, ўзларининг дилрабо куй ва қўшиқлари билан меҳмонларни хушнуд қилишди. Оилам, хонадоним қувончга тўлди. Ўша куни шаҳримизнинг "Садо" телевидениеси орқали болажонларимизнинг тўйи намойиш этилди. Ўша дамлардаги қувончимизни сизларга таърифлаб беролмайман. Шаҳобиддин Обидов каби олижаноб инсонларни Оллоҳимнинг ўзи қўлласин. Бизнинг болажонларимиз каби етим-есирларнинг бошини силаган қўллари асло дард кўрмасин, ишлари бароридан келсин..

Шаҳобиддин Обидов инсонларда фақат қонун олдида жавобгарлик ҳиссини уйғотибгина қолмай, балки биздек ёлғиз ва кам таъминланган оилаларнинг ҳолидан ҳам хабар олиб туришлигига Каттақўрғон аҳолиси гувоҳ бўлди. Уларнинг савобли ишлари учун чин дилдан дуо қилди.

Сожида ИШБОЕВА.

Суратда: прокурор Шаҳобиддин Обидов тўйболалар билан.

● **Тиббий хизматда янгилик**

ҲАЁТ-МАМОТ УЧУН

Фавқулотда ҳолат, табиий офат, бахтсиз ҳодиса, фожиа юз берганда у ерда дастлаб кимлар бўлади? Албатта ички ишлар ходимлари, ўт ўчирувчилар, ҳайдовчилар. Улар шифокорлар келгунча шикастланган, оғир аҳволда ётган жабрланувчиларга биринчи тиббий ёрдам кўрсата оладиларми? Очиғи аксарият ҳолларда бундай ёрдам кўрсатилмайди. Ваҳоланки оғир аҳволда ётган инсон учун шифохонага олиб борилгунча бўлган ҳар бир сония, ҳар бир дақиқа ҳаёт-мамотни ҳал қилувчи аҳамиятга эга.

Республика шошилинч тез тиббий ёрдам илмий марказининг Андижон филиалида фавқулотда ҳолатларда иш олиб борувчиларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш ва уларни шифохонага олиб бориш йўлларини ўргатувчи респондент тренинг курси иш бошлади. Ҳозирча бу муҳим иш Америка Қўшма Штатларининг "NORTHWEST MEDICAL TEAMS" ташкилоти томонидан кўрсатилган ёрдам асосида Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлигининг Тошкент педиатрия институтида олиб борилмоқда.

Дастлабки 5 кунлик ўқувга ички ишлар, фавқулотда ва шошилинч тез тиббий ёрдам кўрсатиш хизматларидан 25 киши таклиф этилган. Улар Тошкент педиатрия институти доценти, тиббиёт фанлари номзоди Рустам Ғуломов ва АҚШлик мутахассисларнинг маърузаларини тинглаб, амалий кўникмалар оляптилар. Бунинг учун барча техник жиҳозлар, зарур адабиётлар муҳайё этилган.

Кейинги беш кунлик ўқувга йўналишдаги ҳайдовчилар жалб этилади.

Мазкур курслар ҳозирча Республика шошилинч тез тиббий ёрдам марказининг 9 та вилоятларидаги шохобчасида иш бошлади ва бундан сўнг ҳам улар доимий равишда ўз фаолиятларини давом этираверишади.

Тўлқин СИДДИҚ.

● **Лукма**

ЧЎНТАКНИ ЎЙЛАГАН КИРАКАШЛАР

Халқимизда тадбиркор —элга мададкор, деган гап бор. Дарҳақиқат ҳақиқий тадбиркор деб ўз ишини пухта билган, фойда билан зарарнинг фарқига борадиган, ақл билан ҳаракат қилиб, ҳалол даромад топадиган кишилардир. Юртимиз мустақилликка эришгандан кейин истиқлол шарофати билан бундай одамларнинг эркин фаолият кўрсатишлари учун катта имкониятлар яратилди. Уларни ҳимоя қиладиган, қўллаб-қувватлайдиган қатор қонун ва фармонлар эълон қилинди. Шу туфайли ҳам кўплаб тадбиркорлар эл-юрт фаровонлиги йўлида ҳалол, виждонан тер тўкмоқдалар.

Суратда: Тошкент метросининг Собир Раҳимов бекати олдида туриб, йўловчи йиғаётган шахсий транспортлар

Аммо шундайлар ҳам борки, тадбиркорлик ниқоби остида фақат ўзларининг чўнтакларини ўйлашяпти. Буни қуйидагича изоҳлашимиз мумкин:

Ҳозир Ўзбекистоннинг энг чекка жойларигача асфальт йўллар қурилган. Йирик, магистрал йўлларни-ку айтмай қўя қолайлик. Кафтдек текис, равон йўлларни қуриш учун йилига давлатимиз томонидан миллионлаб, миллиардлаб пул сарфланмоқда. Шу туфайли ҳам мамлакатимиз фуқаролари ўз манзилларига автобусларда қисқа муддатда қийналмай етиб боришга муваффақ бўлмоқдалар. Бу яхши албатта.

Аммо бизни бошқа нарса ташвишлантиради. Агар эътибор берган бўлсангиз ҳозир катта йўллардан турнақатор бўлиб ўтаётган, хорижда ишлаб чиқарилган эски автобусларни кўп кўрасиз. Улар деярли шахсий. Айримлар автобусларни ўзлари бошқаришса, кўпчилиги анчагина ҳақ эвазига ижарага бериб қўйишган. Улар кечасию кундузи йўловчиларни ташиш билан банд. Баъзан автобуслар шундай тирбанд бўлиб кетадики, оёқ қўйишга жой тополмайсиз.

Ҳайдовчилар эса, машина ичига чиқариб олгач, бир неча километр юришади-да олдингизга келиб оғзиларига сиққан нархни сўрашади. Бермай кўринг-чи! "Ҳеч ким йўқ жойда тушириб кетамиз" деб дағдаға қилишади. Начора ҳайдовчининг айтганини тўлаб қўйишга мажбурсиз. Аммо шахсий автобус эгалари пулингизни олишадию ҳеч қандай чипта беришмайди.

Демак, бу билан йўловчи мабодо автобус бузилиб манзилига етолмай қолса, берган пулини қайтариб олиш ҳуқуқидан маҳрум бўлади. Чунки шикоят қилай деса, айнан шу автобусга чиққанлигини тасдиқловчи ҳеч қандай ҳужжат йўқ. Энг ёмони йиғилган минглаб сўмлардан керакли миқдорда солиқ тўланаяптими, йўқми аниқлаш мушкул.

Тўғри хусусий автобуслар эгалари давлатга маълум миқдорда ҳақ тўлашади. Аммо уларнинг даромадларини ҳисоблайдиган мезон йўқлиги туфайли топилган пулнинг ҳаммаси киракашларнинг чўнтагига тушиб кетмоқда. Бундан эса давлат катта зарар кўраётир.

Айтайлик давлат автотранспорт корхонасида ишловчи автобус ҳайдовчилари ҳар гал иш бошлашдан аввал тиббий кўрикдан ўтишади. Машиналарининг соз, носозиги текширилади. Маълум белгиланган жадвал бўйича юриб, белгиланган пулни иш охирида топширишлари лозим. Агар режадаги суммани топширишмаса маошлари камайиб кетади.

Шахсий автобус ҳайдовчилари эса иш вақтини ўзлари белгилашади. Хоҳлаган вақтда юриб, исталган жойда, агар тўхтатиш жойи белгиланмаган бўлса ҳам, йўловчи ва юкларни олишаверади. Пул бўлса бўлгани. Бироқ топилган пул эса фақат чўнтакка тушади. Шу боис улар одамлар гавжум, аммо белгилаб қўйилмаган жойларга автобусларини қўйиб, қулоқни қоматга келтириб мижоз чақираверадилар. Бундай ҳолни Тошкент метросининг Собир Раҳимов бекатида кўпроқ кўриш мумкин.

Ўша киракашлар биз меҳнат қилиб, одамларни ҳожатини чиқараяпмиз, узоғини яқин, оғирини енгил қиляпмиз, дейишлари мумкин. Тўғри, улар ишлашяпти. Аммо ишлаганда ҳам кўпроқ чўнтакка ишлашяпти. Бундан эса давлат зарар кўрмоқда. Агар улар топаётган нақд пул банкка топширилганда бундай бўлмасди.

Хўш нима қилиш керак, деган ҳақли савол туғилиши мумкин. Бунинг йўли эса осон. Аввало ҳар бир йўловчи ташувчи шахсий машина йўлга чиқиши олдидан уларга чипта тарқатилиши лозим. Сўнгра йўлларда назоратни қатъий йўлга қўйиш, чипта сотмай йўловчи олиб кетаётганларни молиявий жазолаш даркор. Ҳар бир рейсдан тушган пуллар сотилган чипта бўйича давлатга топширилишини қатъий қилиб қўйиш керак.

Шунингдек, одамлар, яъни йўловчилар ўртасида тушунтириш ишларини кенг йўлга қўяйлик. Токи аҳоли хоҳ шахсий, хоҳ давлат автобусида бўлсин чиптасиз юриш мумкин эмаслигини тушиниб етсин. Билатуриб чипта олмаганлар эса, жаримага тортилиши керак. Ана шундай қилсак, биринчидан, киракашларни тартибга соламиз. Иккинчидан, одамларга қулай бўлади. Яъни шахсий автобус ҳайдовчиси одамлардан хоҳлаган пулини ололмайди.Ва ниҳоят йўловчи ташишдан тушган пул давлат хазинасига келиб тушади. Бу ўз навбатида бюджет ташкилотларида ишловчилар маош, пенсионерлар пенсия ва нафақаларини ўз вақтида олишларига имконият яратилади. Сиз бунга нима дейсиз ҳурматли газетхон?

Каримжон РИХСИЕВ,
"Адолат" мухбири.

● **Қатра**

МЕҲР - ДИЛИМИЗДА, ТИЛИМИЗДА

Опа, ҳув анави ҳовли ўртасидаги олчанинг барглари тўкилмагану, ёнидагисиники тўкилиб камгина қолган. Нега шунақа? Синглимнинг қизиқсиниб берган саволига "билмадим" деб жавоб берсам бўларди аммо, бу жавоб билан ундан қутилиш қийин. Савол устига савол ёғдираверади. Нима дейишимни билмай каловланиб тургандим, синглимнинг ўзи: "Шуни ҳам билмайсизми, бунисига қуёш нури кўп тушади, униси чекароқда бўлганлиги учун девор соясида ўсмоқда" дея жавоб берди. Ҳа, дарвоқе аҳамият бермаган эканман, ҳайрат ичра ўйланиб қолдим.

Ҳовлимиз ўртасидаги олчанинг барглари сарғайган, лекин унча тўкилмаган, олтин япроқлар шамолда товланиб турибди. Чеккароқдагисида эса саноқлигина барг қолган, улар ҳам ҳар шамол қанотида ерга чирт-чирт узилиб тушар эди. Япроқлари тўкилиб, файзи кетган дарахт маъюс эгилган.

Наздимда, асли инсон зоти ҳам шундай.Унга меҳр-муҳаббат қанчалик юқори бўлса, унинг яшашга, эзгуликка иштиёқи шунча баланд бўлади. Инсонларнинг бир-бирига бўлган меҳр-муҳаббатини ўлчаб бўлмаганидек, худди қуёш нурини ҳам ўлчаб бўлмаслиги жуда ўхшаш. Кўнгил — кўнгил деймизу, ана шу кўнгил мулкининг энг биринчи очгувчи калити меҳр ва муҳаббат эканлигини барча бирдек англаб етмаслигини ошкор этмаймиз.

Дейлик, кексайиб қолган отахон ёки онахон фарзандлари, яқинлари, жамики атрофдаги инсонлар меҳру муҳаббатидан қониб, улар ардоғида яшамоқда. У соч-соқоли оқариб, кексайиб қолганини ҳам тан олгиси келмайди. Руҳи тетик дилида яхшилигу, тилида дуо, умри поёнида у ҳаётдан, ҳаёт ундан ризо бўлишини истайди. Хуллас, уни бу ҳаётдан ҳеч ким сиқиб чиқара олмайди. Ваҳоланки, бунинг акси бўлсачи? Меҳр-муҳаббатдан четда қолган инсон худди ҳовлимиз чеккасида мунғайиб, ҳаётдан умидини узиб турган олчадек соат, сония сайин тўкилиб боради.

Эрта баҳор келиб, унинг илк кунларидан девор соясида яна шу олчанинг қуёш нуридан бебаҳра қолишини ўйласам, хаёлимга меҳрибонлик уйларида ёки бирон-бир қариндоши қўлида тарбия топиб, ота-она меҳрига зор болаларнинг тақдири ҳам шунга ўхшаш эканлиги дилимни тирнайди.

Азизлар! Инсонни Оллоҳ ўз марҳамати ила яратиб, жамики мавжудот орасида меҳрини унга берган. Шунинг учун ҳам бутун олам гултожи инсондир. Бу беш кунлик дунёда қуёш нури янглиғ меҳр-муҳаббатимизни бир-биримиздан дариғ тутмайлик. Меҳр — дилимизда тилимизда бўлсин.

Гулноза ТУРҒУНБОЕВА.

● **Суд очерки**

Яқинда Тошкент шаҳридаги фуқаролик ишлари бўйича Акмал Икромов туманлараро судида кўз кўриб, қулоқ эшитмаган воқеа содир бўлди. Суд эр-хотиннинг никоҳини бекор қилгач, уларнинг вояга етмаган фарзандларини отаси — Улуғбек Абдураҳмоновга қолдиришга ҳукм чиқарди. Фуқаролик ишлари бўйича Тошкент шаҳар суди коллегияси ушбу масала бўйича даъвогар, яъни, болаларнинг онаси Гулноза Эрматованинг болаларни ўз ихтиёрига бериш ҳақидаги даъво аризасини кўриб чиқиб, уни эътиборсиз қолдирди.

"ФАРЗАНДЛАР ОТА ТАРБИЯСИГА БЕРИЛСИН"

саёқ юрган, оиладек муқаддас даргоҳни топтаган, ўз нафсини ҳамма нарсадан устун қўйган аёлнинг жазоси шундай бўлди

Хўш нега шундай бўлди? Эр-хотин ажрашгандан кейин одатда ёш болалар онаси билан қолади. Аксарият шундай бўлиб келганлигини кўпчилигимиз яхши биламиз. Гулноза Эрматова она бўла туриб нима қилибдики, суд унга норасида гўдаклар тарбиясини ишонмаса. Наҳотки она бўла туриб, оналик бахтидан маҳрум этилса. Инсонга бундан-да оғир жазо бўлмаса керак.

Аммо иккала суд ҳукмини ўқигач, судьяларнинг қарори адолатли эканлигига биз ҳам тўла амин бўлдик. Келинг, азиз газетхон, Сиз ҳам бор воқеадан хабар топиб, ўзингиз хулоса чиқаринг...

Гулноза ёшлигидан эрка бўлиб ўсди. Ёлғиз қиз бўлганлиги учун ой боқса ҳам, кун боқса ҳам унга эди. Шу сабабли ҳам яхши кийинарди, ўзига зеб бериб унга ҳамма ҳавас билан боқишини истарди. Аммо ўқиш, ҳунар эгаллашга келганда юраги безилларди. "Қани энди бой-бадавлат куёв бўлсаю маликалардек яшасам", деб ўйларди ўзича. Синфдошларининг ичида ундайлар йўқ. Аммо Нодирхон бошқалардан анча яхши. Унинг ўзи ҳам, суҳбати ҳам яхши. Нодирхон ҳам қиз кўнглидагини сезгандек унга ўзини яқин тутарди. Иккаласи кўпинча учрашиб, ширин хаёллар оғушида ўзларича режалар тузишарди.

Аммо хаёл бошқа, ҳаёт бошқа экан. Гулноза 16 ёшга тўлганида уларнинг уйига узоқ қариндошлари совчи бўлиб келишди. Ота-она рози. Бироқ Гулноза икки ўт ичида қолди. Рози бўлай деса Нодирхонни севади. Нодирхонни деса, Алишер ҳам чаккимас. Чиройли, келишган йигит экан. Бунинг устига ўзига тўқ хонадонга келин бўлиб тушади. У яхши яшаш учун ҳар томонлама таъминланган кишига тегиш лозимлигини яхши биларди. Шунинг учун тўйга розилик берди.

Тўй Тошкентдаги ресторанлардан бирида дабдабали тарзда ўтди. Сўнг оилавий ҳаёт бошланди. Гулноза эрининг ишдан қайтишини орзиқиб кутар, кўнглини олиш учун Алишер ёқтирган овқатларни тайёрлашга интиларди. Аммо "Қуш уясида кўрганини қилади", деганларидек, келинпошша яхши кийиш, яъни шоҳона яшашни севардию, уйга қараш, кир, идиш-товоқларни ювишга келганда кўнгли беҳузур бўларди. Ювилмаган идишлар, гўшт ва бошқа маҳсулотлар кесилган жойда ғужғон ўйнаган пашшалар, йиғиштирилмаган дастурхонни кўрган эри бир неча бор огоҳлантирди. Аммо қайнона: "ҳали ёш, вақти келиб ҳаммасига ўрганиб кетади", деб келиннинг ёнини оларди. Гулноза эса бундан талтайиб умуман уй ишларига қўл урмай қўйди.

Хаш-паш дегунча орадан бир йил ўтиб, қизлик бўлишди. Қизчанинг исмини Гулшода қўйишди. Лекин келинда ўзгариш бўлмади. Бола баҳонасида уй юмушларини бутунлай қилмай қўйди. Қайнона, қайнота инсофга келмаган келинни бир неча бор тартибга чақириб кўришди. Фойдаси бўлмади. Қайтага эрига уларни ёмонлаб, алоҳида яшашни хоҳлаётганини, агар алоҳида яшаса албатта итоаткор хотин бўлиб, уй-жойни ёғ тушса ялигудек қилиб тутишини ҳар куни уқтирарди.

Янги уй ҳам олишди. Лекин ёшлигидан тартибсизликка ўрганган Гулноза эски одатини ташламади. Хоналарда ҳамма нарса айқаш-уйқаш, идиш-товоқлар ювиқсиз, бир неча кунлаб чиқариб ташланмаган ахлат челакдан қўланса ҳид анқийди. Бетартибликни кўрган киши уй эмас, лўлини чайласига кириб қолгандек ҳис қиларди ўзини.

Бу орада иккинчи фарзанд туғилди. Алишер ўзида йўқ хурсанд. Чунки анча пайтдан бери қилаётган орзуси ушалиб ўғил кўрганди. Унга яхши ният билан паҳлавон йигит бўлсин деб Авазхон деган исм қўйишди. Чақалоқ туғруқхонадан келган пайтидан бошлаб Алишернинг беҳаловат кунлари, уйқусиз тунлари бошланди. Чунки Гулноза уй-рўзғор ишлари у ёқда турсин, ҳатто бола боқишни ҳам эри зиммасига юклаб қўйган эди. Келинпошша кечгача ёнбошлаб телевизор кўришни, чарчаганда мириқиб дам олишни хуш кўрарди. Алишер эса ишдан келиб уй ишларига уннар, болалар кийимини ювар, зарур бўлса туни билан чақалоққа қараб чиқарди.

Бир куни ишдан одатдагидан анча кеч қайтган Алишер Авазхоннинг иситмалаб ётганига дуч келди. Она эса парвойи палак, ёнбошлаб ётарди. Алишер жигарбандини йўргаклади-да, касалхонага жўнади. "Яхшиям вақтида олиб келибсиз, агар бир-икки соат кечикканингизда фарзандингиздан айрилардингиз", дейишди шифокорлар.

Бир-бирини қувлаб йиллар ўтди. Алишер "турмушнинг мушти", шу эканда, дея кундузи ишда, кечқурун уйда меҳнат қилиб яшайверди. Энди анча катта бўлиб қолган шўх-шаддод болалар Гулнозанинг оромини буза бошлади. Шу сабабли у арзимаган баҳона топиб фарзандларини урар, туртkilар, кўчага ҳайдаб юборарди. Кейин йўлини қилиб уларни болалар боғчасига жойлаштирди. Энди Гулноза эртадан кечгача бўш. Мириқиб дам олиши мумкин. Ана шундай бекорчи кунларнинг бирида у "биринчи муҳаббати" Нодирхонни эслаб қолди.

Нодирхонга хат ёзди. Жавоби куттириб қўймади. Муҳаббат мактублари у ёқдан бу ёққа уча бошлади. Кейин кўнгил висолни ихтиёр этди. Бир куни Гулноза йўқ нарсадан жанжал чиқариб, Наманганга жўнаб қолди. Бора-бора унинг эри билан уришиб уйига кетиб қолишлари сурункали тус олди. Баъзан келинпошша онасиникида атайин 6-7 ойлаб қолиб кетарди. Чунки эри уни севишини, барибир ахтариб келишини биларди. Эр ҳақиқатан борарди ҳам.

Яна орадан бир неча муддат ўтди. Иқтисодий етишмовчилик туфайли Гулноза бухгалтерлик курсига ўқишга кирдида, уни битириб уй-жойдан фойдаланиш идораси (ЖЭК)га ишга кирди. Ана шу пайтдан бошлаб унинг ҳаётида янги саҳифа очилди, десак хато қилмаган бўламиз.

Гулноза янги ишхонада Насиба деган қиз билан танишди. Насиба муҳаббатни, унинг лаззатини жон-дилидан севар, аммо оилавий шароити, ота-она тарбияси бунга йўл қўймасди. Шу туфайли у хуфёна равишда бир аёл билан ошиқ-мошиқ бўлиб турмуш кечирарди. Аммо хуштори вақт ўтиб, ўзига бошқа жазман топиб олди. Бундан аччиғи чиққан Насиба анча вақт ўзини қўярга жой тополмай юрди. Бахтини қаранги, шу орада у Гулнозани учратиб қолди. Сочи тақимига тушадиган, хушқомат, паричеҳра Гулнозага у биринчи кўришдаёқ ошиқ бўлиб қолган эди. У Гулнозанинг пулга ўчлигини сезиб, турли хил совғалар билан сийлай бошлади. Зарур бўлганда пул берди.

Гулноза ҳам бу саховатли "қиз"ни яхши кўриб қолган эди. Шу сабабли кўнглида Насибани қандай қилиб хурсанд қилсам экан, деган хаёл жўш урарди. Ниҳоят бир куни Насиба ундан уқалаб қўйишни илтимос қилди... Шу пайтдан бошлаб икки аёл жуда иноқлашиб кетишди. Насиба Гулнозаларникига тез-тез, Алишер йўқлигида келадиган, хизмат сафарига кетганида ётиб қоладиган бўлди.

Шу даражага бориб етдики, Гулноза бўш пайтларини фақат Насибага бағишларди. Уй-рўзғор ишлари, болалар тарбияси, эри унинг учун иккинчи, учинчи даражали эди. Шу сабабли қилдан қийиқ ахтариб уруш чиқарар, болаларига мутлақо эътибор бермасди. Ниманидир сезган Алишер оилани сақлаб қолиш мақсадида ота-онасига яқинроқ бўлиш учун уйини сотишга мажбур бўлди. Икки машуқа керак пайтда учрашолмай қолгач, бир-бирига муҳаббатга йўғрилган мактублар бита бошлашди. Ана шулардан бири бир куни Алишернинг қўлига тушиб қолди. Анча жанжал бўлди. Аламига чидай олмаган Гулноза болаларни қолдириб шартта Насибаникига кетиб қолди. Орадан бир неча муддат ўтиб, Гулнозанинг ота-оналари набираларини Наманганга олиб кетишди.

Лекин уларнинг Гулшода ва Авазхондан бўлак ташвишлари ҳам етиб ортарди. Шу сабабли болаларни тергайдиган, қаерга бординг, қаердан келдинг деб сўрайдиган одам йўқ эди. Икки гўдак ғирт кўча боласига айланишди. Кир-чир, ифлос, бўлиб кўнгилларига келганини қилиб юришаверди.

Бир куни болаларини соғинган Алишер уларни кўргани Наманганга борди. Не кўз билан кўрсинки фарзандлари ниҳоятда қийин шароитда яшашар, кийимлари чувринди, ейиш-ичишлари бетайин эди. Жигарбандларининг аҳволини кўриб отанинг кўзларидан ёш чиқиб кетди. Уларни олиб кетмоқчилигини қайнота-қайнонасига айтди.

— Олиб кетсанг, олиб кетавер, — деди Гулнозанинг отаси, — шундоқ ҳам улар бошимга бало бўлди. Болаларингнинг ҳар бирига кунига уч минг сўмдан сарфлаб хароб бўлдим.

Ота фарзандларини Тошкентга олиб келгач, уларни ҳеч ким сўроқлаб келмади. Чунки Гулноза дугонаси билан айш-ишратда. Унинг ота-онаси эса ортиқча ташвишдан қутилганидан хурсанд. Алишер бундай қараса болалари кўча-кўйда юравериб одамови бўлиб қолишибди. Ахлоқ, одоб, тартиб деган нарсани билишмайди. Катта қизи Гулшода мактабга борса-да ҳатто ҳарфларни яхши билмайди. Мактабга борган эди, ўқитувчиси унинг ўқишга умуман хафсаласи йўқлигини, китоб-дафтарлари йиртилаб юришини айтди. Бунинг устига қизча чиройли, озода, тартибли бўлишга қизиқмас, ҳамма нарсага бехафсала эди. Шу сабабли Алишер танишлари орқали болалари билан алоҳида шуғулланиш учун тарбиячи топди. Унинг ёрдамида Гулшода ва Авазхоннинг хатти-ҳаракатларида, нутқида, дунёқарашида яхши томонга ўзгаришлар юз берди. Орадан бир йил ўтди. Аммо шу давр мобайнида Гулноза болаларини бирон марта йўқлаб келмади, ҳатто қўнғироқ қилиб қўймади. Чилонзор туман халқ таълими бўлими ходимлари ундан болалари ҳақида сўраб-суриштирганларида эса ширин ҳаётига қандайдир хавф таҳдид солаётганини англаб етди-да, ўзини жабрдийда қилиб кўрсата бошлади. Эмишки Алишер ёмон, болаларини зўрлаб олиб қўйган, хотинига кун бермайдиган феодал. Аслида фарзандлари уни жуда яхши кўришади.

Унинг гаплари ҳақ, ноҳақлигини билиш учун Алишерга қўнғироқ қилиб, фарзандларини ота-онасининг уйи олдига Гулноза билан учрашувга олиб келишини сўрашди. Гулшода ҳам, Авазхон ҳам оналарини кўришни хоҳлашмади. Чунки онанинг калтаклари, хўрлашлари, оч-наҳор кўчага ҳайдаб қўйишлари уларнинг эсидан ҳали чиқмаган эди-да! Аммо оталарининг илтимоси билан Гулноза билан бир маротаба кўришишга рози бўлишди, холос.

Болаларини кўрган Гулноза таажубдан анграйиб қолди. Чунки улар озода кийинган, ораста эдилар. Болалар она билан бирга бўлган пайтда улар Гулнозага шеърлар айтиб, қўшиқлар куйлаб беришди. Кўп нарсаларни билишларини намойиш этишди. Аммо айрилишаётганида бошқа болалар каби "она" деб унга талпинишмади, йиғлашмади, фақат оталари билан бирга бўлмоқчиликларини айтишди.

Буни кутмаган Гулноза болаларни қайтариб олиш учун эрини судга берди. Судда ўзини ҳимоясиз жабрдийда сифатида кўрсатиб илтижолар қилди. Ёлғонларни қалаштириб ташлади, кўкрагига уриб Гулшода ва Авазхонни жонидан ортиқ кўришини қайта-қайта таъкидлади. Унинг болаларига меҳри қандайлигини суд давридаги биттагина воқеа билан изоҳлаш мумкин.

Дастлабки суд мажлиси билан иккинчиси оралиғида Авазхон 6 ёшга тўлади. Лекин Гулноза уни совға у ёқда турсин ҳатто қўнғироқ қилиб табриклашни лозим топмайди. Бизнингча, у фарзандининг ҳатто туғилган кунини ҳам унутган.

Фуқаролик ишлари бўйича Акмал Икромов туманлараро суди иш материалларини чуқур, атрофлича ва ҳар томонлама ўрганиб адолатли ҳукм чиқарди. Болалар отаси ихтиёрида қолдирилди. Тошкент шаҳар фуқаролик ишлари бўйича судининг судлов коллегияси ушбу қарорни ўз кучида қолдирди.

Бизнингча саёқ юрган, оиладек муқаддас даргоҳни топтаган, ўз нафсини ҳамма нарсадан устун қўйган аёлнинг жазоси шу!

Сиз нима дейсиз, муҳтарам газетхон!

Марианна ХУДАЙБЕРГАН.

● Терговчи ён дафтаридан

ТУНДА ОТИЛГАН ЎҚ

(Охири. Боши ўтган сонларда.)

Усмон сўроқда жиноят жойи — тутзорда топилган бўз белбоғ ўзига тегишлигини тан олишга мажбур бўлди.

— Тутзорга ким билан боргансиз?

— Саттор ва унинг бир таниши...

— Нимада боргансизлар?

— Мен мотоциклда, улар Сатторнинг мотовелосипедида...

— Тутзорда мотоцикллар ғилдирагининг изи бор, мотовелосипеднинг изи бўлмаган. Дала йўлида икки киши мингашиб юрса-ю, ғилдирак изи қолмаса?

— Билмадим...

Усмонни Саттор билан юзлаштириб сўроқ қилдик.

— 29 октябрь куни қаерда, қачон учрашдиларинг?

— Кечки пайт саккизларда Саттор ўртоғи билан боққа келган.

— Ўша куни Қувадаги объектда ишлаганмиз, — деди Саттор Усмонга эътироз билдириб. — Узоқ йўл, ишдан соат саккизларда уйга қайтганман. Ишхонанинг автобусида ташлаб қўйишган. Гувоҳлар бор, сўраб кўринглар... Тўғри, ёздаги ишда Усмон билан бирга бўлганман. Пичоқ билан қўрқитиб, йигитларини қувиб юбориб, иккита қизни зўрлаганмиз. Кейинги ишидан хабарим йўқ. Усмон, тўғрисини гапир, туҳмат қилма...

— Сен нега туҳмат қиляпсан бўлмаса? Юз сўм пулларини олиб, менга бир сўм бериб қўювдингми?!

— Ярмини санаб олгансан...

Терговчи даҳанаки жангга нуқта қўйди:

— Суриштириб аниқладик, Саттор ўша куни сиз билан бўлмаган.

Юзлаштиришдан кейин Усмон ҳақиқатда Саттор қотиллик содир этилган куни бирга бўлмаганини тан олди. Буни:

— Мени оёғимдан тортди. Мен ҳам оёғидан тортмоқчийдим, — деб изоҳлади.

— Тутзорга бошлаб борган шерикларингиз кимлар? Қаерда ишлайди, қаерда туради?

Оёқ тираб олиш бефойдалигига ақли етган Усмон энди ростига кўчди. Меҳмонлардан ҳоли кунлари Бешалишдаги боққа унинг олдига улфатлари бориб туришарди. Ўша, 29 октябрь куни жамоа хўжалиги фермасида молбоқар бўлиб ишловчи Бегмат "Восход" мотоциклида ўртоғи Саидни бошлаб келди. Усмон уни яхши билмас, бир-икки Бегматнинг уйида кўришиб, гаплашганди. Саид марғилонлик, қўшни жамоа хўжалигида тракторчи бўлиб ишларди. Усмон дача чордоғидаги бургутни олиб тушиб, одатдагидай мақтанди.

— Қўлга ўргатилган, ўрдакниям таппа босади!

— Сариқамишга, бир овга чиқмадик-да, — деди Бегмат.

Усмоннинг кўзлари ғалати йилтиради.

— Узоқни нима қиласан, шаттаям "ов" сероб!

— Ўрдак қўлга келади, сойга келмайди, — деди Бегмат.

— Ўрдагам бор, ғозиям бор, — кулди Усмон. — Узоқмас, Қиргулида, тутзорда. Машиналарда олиб келиб, маишат қилишади. Саттор билан бир бориб, "овчи"ларни ҳайдавориб, ўзимиз роса мазза қилганмиз! Пулиниям тўлатвоганмиз!

Ниҳоят, Бегмат Усмон қанақа "ов" ҳақида гапираётганини англади.

— Бизам, юр десанг, йўқ демасдик!

Чўнтак қуриб ётибди. Беш сўм, ўн сўм зарар қимайди!

"Юзта" отиб олган Саиднинг ҳам кўз ўнгида жононалар жилва қилиб тамшанди. У йигирма уч ёшга кирган, бўйдоқ, "ишқий саргузаштлар"га ташна эди.

— Кетдик бўлмаса, — деди Усмон чордоқда яшириб қўйган қирқма милтиқни олиб тушгач.

Усмон ўзининг "Восходи"ни минди. Бегмат мотоциклига Саидни мингаштириб олди. Улар Қиргулидаги дала йўлларида бир соатча изғиб юришди. Мотоциклларни тутзор ёнидаги йўлда қолдириб, тутқаторларни кезишди.

— Ана, қара, — деди Усмон Бегматга "Жигули"ни кўрсатиб. — Тунда бунақа хилват жойга нимага келади?

— "Ўйин"ларини опкелади, — деди Бегмат.

— Икковинг ўнг тарафдаги эшигини очасан. Мен шофёр тарафдан бораман. Ғинг деса, шартта...

Ойдинда машина ичида бир эркак ва бир аёл ётгани аниқ кўзга ташланди.

— Туш машинадан, — чийиллаб буюрди Усмон.

Аввалига эшикни очган ҳайдовчи унинг қўлидаги милтиққа кўзи тушиб, шартта ёпди-да, калитни бураб, моторни ўт олдирди. Ўша заҳоти эшик ойнаси чирс этиб синди-ю, варанглаб отилган ўқ овози тун бағрини тилди.

Гумонланувчи тариқасида сўроқ қилинган Бегмат ва Саид айбларига қисман иқрор бўлиб кўргазма бердилар. Ҳақиқатдан 29 октябрь куни иккита мотоциклда "Оқ олтин" колхозининг 21-бригадасига қарашли Қиргулидаги тутзорга борганлари, мотоциклни йўл ёқасига қўйиб, тутзор ичидаги "Жигули" машинасига ҳужум қилганлари, Усмон ҳайдовчи ўрнидаги нотаниш кишини қирқма милтиқ билан отганини, шундан сўнг иккаласи машинада ўнг олди ўриндиқда ўтирган аёлни тортиб туширганлари, Усмон аёлни тутзорга олиб кириб кетганини тан олишди. Ўзлари аёлни зўрлаб номусига тегмаганларини таъкидлашди. Алоҳида сўроқдаги кўргазмаларини ўзаро юзлаштириб сўроқ қилганимизда ҳам тасдиқлашди.

Бу билан қаноатланмасдан Усмон, Бегмат ва Саиднинг ҳар бирини алоҳида жиноят содир этилган жойга олиб чиқиб ва кўргазма олинди. Тергов ҳаракати жараёнида улар воқеа жойини бир-бирларидан бехабар ҳолда аниқ кўрсатишди. Воқеа жойига ўзлари йўл кўрсатиб, бошлаб боришди. Мотоциклларни қўйган жойларини, "Жигули" енгил машинаси турган жойни бирдай кўрсатиб, воқеа тафсилотларини сўзлаб беришди. Босқинчи зўравонлар Усмон тутзордан бир ўзи қайтиб чиққандан кейин мотоциклда Бешалишга боғ-дачага қайтиб боришган, шу ердан уй-уйларига тарқалишганди. Бегмат ва Саиднинг таъкидлашича, Усмон жиноят қуроли — қирқма милтиқни ташлаб юбормаган, боққа борган.

— Милтиқ дачада, яшириб қўйганман, — деди Усмон.

Гумонланувчини Бешалишдаги боққа олиб бордик. У милтиқ чордоқдалигини айтди.

— Бургут қафасига яшириб қўйганман. У ўзимдан бошқа ҳеч кимни йўлатмайди.

Дарвоқе, қафасдаги улкан бургутнинг ханжардек панжалари остидаги милтиқни олишга унчамунча одамнинг юраги бетламасди. Усмон милтиқни олиб, тергов гуруҳига топширди. Милиция ходими айнан шу милтиқдан отиб ўлдирилганини аниқлаш мақсадида суд-мед-экспертлар, физиотехник ва трассологик экспертлар иштирокида комплекс экспертизаси тайинланди. Қўштиғли қирқма милтиқ отишга ярокли, сўнгги марта икки-икки ярим ой аввал ўнг тиғидан сочма ўқ узилганлигинининг белгилари сақланганди. Марҳумнинг баданида 26 дона сочма ўқлар бўлиб, улар айнан мана шу милтиқдан отилганини экспертиза тўла-тўкис тасдиқлади.

Бундан ташқари гувоҳ — Усмоннинг хотини Зилолахон эри 29 октябрь, қотиллик содир этилган куни уйда тунамаганини кўрсатди.

Жабрланувчи Руқиянинг эслашича, Усмон ўша машъум тунда жинси шим кийганди. Усмоннинг уйидан олинган, унга тегишли жинси шимини жабрланувчи таниб олди. Ва ниҳоят, айбланувчилар Усмон ва Бегматнинг "Восход" русумли мотоциклари бўлиб, тўпланган барча далиллар, экспертиза хулосалари, гумонланувчиларнинг дастлабки сўроқдаги айбларига қисман иқрор бўлиб берган кўргазмалари уларнинг айбдорлигига шубҳа қолдирмади. Айблов хулосаси тузилиб, суд ҳукмига ҳавола этилди.

Терговчи дастлабки тергов мобайнида воқеа жойида аниқланган ҳар бир ҳолатни, ҳар бир изни, ҳар қандай ашёвий далилларни, гумонланувчи, гувоҳларнинг кўрсатмаларини танқидий баҳолаб, атрофлича текшириб кўриши нақадар муҳимлигига ушбу жиноят тергови мобайнида яна бир бор амин бўлдик.

Битта ҳудудда содир этилган ўхшаш жиноятлар, жиноятчилар хатти-ҳаракатларида такрорланувчи ўхшаш хусусиятлар улар битта жиноий гуруҳ томонидан содир этилган, деган тахмин устида ишлашни тақозо этди. Одатда, кўпчилик ҳолларда ўта оғир жиноятни содир этган қотил ва унинг шериклари жазоланишлари муқаррарлигига амин бўлган вазиятларда енгилроқ жазо билан қутулиб қолишни кўзлаб, майда безорилик, ўғрилик каби жиноятларга қўл уришади. Усмон ҳам дастлабки терговда аввал содир қилган номусга тегиш жиноятига иқрор бўлиб, қотиллик жинояти очилмай қолишига умид боғлаганди. Тезкор-тергов гуруҳ ходимлари унинг яшаш тарзи, қариндошлари, яқин кишилари, таниш-билишлари билан муносабатларини атрофлича ва чуқур ўрганиб, малакали тергов ҳаракатларини ўтказиб, кейинги қотиллик жиноятига бош-қош бўлганини исботлашга муваффақ бўлди. Воқеа жойини кенг қамровли кўздан кечириш жараёнида олинган ашёвий далиллар — михи эгри қоқилган туфли пошнасининг изи, бўз матоли белбоғ орқали ва ниҳоят жабрланувчи гумонланувчини овозидан таниб олишига таянган ҳолда, гумонланувчиларнинг изига тушиш ва айбларига иқрор қилдиришга эришди. Гумонланувчиларнинг иқрорликлари билан қаноатланмасдан уларнинг айбини исботлайдиган, шак-шубҳа қолдирмайдиган далилларни — жиноят қуролларини топиб, жиноят ишига қўшди.

Суд жараёнида Усмон, Бегмат ва Саид дастлабки кўргазмаларидан тониб, ўзларини бегуноҳ қилиб кўрсатишга чираниб кўришди. Бироқ жиноят ишидаги далиллар қаршисида ожиз қолиб, охир-оқибат айбдорликларини тан олишга мажбур бўлишди. Суд Усмонга олий жазо, Бегмат ва Саидга узоқ муддатга озодликдан маҳрум этиш жазосини тайинлади.

Миродил ФОЗИЛОВ,
Фарғона вилояти прокурорининг катта ёрдамчиси.

● *Муносабат*

КОСАСИ ОҚАРМАЙДИГАН ОДАМЛАР

Башарият XX асрни туғаллаб, XXI асрга қадам қўйган бир паллада қатор муаммолар устидан чиқиб қолди. Айниқса, дунё афғор оммасини теппа-тенг оёққа қалқитган терроризм оддий бир талабанинг кўзи билан қараганда ҳам чегара билмас офатга айланди. Зеро, унчалар узоққа бормай, кўнглимиз тубига кўмилган 16 февраль воқеаларининг захри ҳам ёхуд бутун дунёни ларзага солган АҚШдаги 11 сентябрь воқеалари ҳам ва яна дунёнинг ҳар ер, ҳар ерида бугунги кунда-да содир бўлиб турган қўпорувчиликлар террорнинг нечоғли даҳшатли доғу эканидан далолат. Бироқ шак-шубҳа йўққи, бундай фожеали таассуротларни кўз ўнгингдан ўтказишнинг ўзиёқ, сени (агар кўнглингда озгина оқибат туйғуси бўлса) уят ва изтиробдан чил-парчин қилиб ташлайди. Негаки бундай қўпорувчиликларни келтириб чиқараётганлар ҳам ўз биродарларимиз. Бундай дейишимизнинг боиси бор, яъни биз мусулмон аҳли ҳамиша бутун инсоният аввалининг падарибузруквори Одам ато ва аввалининг волидаси Момо ҳаво деган қарашларни олға суриб келамиз. Демак, ўша бузғунчалар ҳам ўзимизникилар. Фақат фарқимиз шундаки уларнинг ниятлари, қилмишлари ёвуз. Ким билсин, балки ўзингники ўзагингни узар деб шунга айтишар. Нима бўлганда ҳам ўзагимизга, ўзанимизга заҳмат етказган ўша қўштирноқ ичидаги ўзимизникиларнинг кирдикорлари мингабад лаънатли хотиротлардан ҳоли бўлмас. Баски, эл лаънатлаган кишининг косаси зинҳор оқармас. Тилагимиз, ҳар бир сафдошимизни, ёшларимизни ҳамиша Худонинг ўзи бу ёвуз ниятли кимсалар йўлидан қайтариб турсин. Илоҳим!

Алишер БАРАТОВ,
ТДЮИ талабаси.

Назм гулшани

ВАТАН ИШҚИ ИЛА ОШИҚ КЎНГЛИМ ТЎҚ

Отамни улуғлаб минг сафо топдим,
Онамни эъзозлаб меҳр-вафо топдим.
Э-воҳ, кўнгил қўйиб бир рухсорага,
Ҳам бахт-қувонч топдим, ҳам жафо топдим.

Дўстларга қўл бериб кам бўлмадим, йўқ,
Ватан ишқи ила ошиқ кўнглим тўқ.
Еру осмонни ҳам мукаррам билдим,
Кўксимда милтиллар кимлар ёққан чўғ.

Алдансам юлдузга айтиб қисиндим,
Музласам офтобга боқиб исиндим.
Ҳеч кимга халақит бермайин дея
Синсам, оймомога термулиб синдим.

Меҳру мўъжизангдан яралдим, Эгам,
Шундан сажда қилгум ўзингга мудом.
Гоҳ осмонни қучиб, гоҳ ерга боқиб,
Сенинг паноҳингда яшаркан одам!

ЛОЧИН

Самоватни сескантириб,
Кўкда пайдо бўлса лочин.
Матонатни ростлантириб,
Ўктам ҳис жо этар кескин.

Кўк гумбазга қанотлари
Тегиб кетар лочин учса.
Даҳри-дуннинг бу кенг бағри
Тўлиб кетар лочин учса.

Юракларга қувонч солар
Қанот ёйиб ўтган пайти.
Ҳар қиз кўкси шеърга тўлар
Бир пат ташлаб кетган пайти.

Баланд-баланд тоғлар узра
Хилват ошён қурар бу қуш.
Турфа-турфа қушлар ичра
Алоҳида учрар бу қуш.

Бу қуш кимга ғайратидан
Бир чимдимин ташлаб кетар.
Учиб топар лаззатидан
Одамзотни огоҳ этар.

Бахтсизларга бахт тилайди
Қуёшга тик учганида.
Отсизларга от тилайди
Қояларни қучганида.

Шундайлар-ла кўркам дунё,
Лочин — мардлик-аҳд тимсоли.
Ҳурлик учун ҳар сония
Дилни тўлғар най мисоли.

Чархлар уриб мулки Турон
Осмонини кўрлар лочин.
Қачон мағлуб қолса гирён,
Тошга уриб ўлар лочин.

***

Турналар учмоқда қаторма-қатор,
Ёзги тароватни елкага ортиб.
Хазонрезги кузда машаққат бисёр,
Ахир, қиш йўллаюр хабар бетартиб...

Совуқ наштарига беролмайди тоб,
Турналарнинг ориқ, нозик жуссаси.
Улар кетмоқдалар, оғмоқда офтоб–
Бу совуқ бошланиш муқаддимаси.

Куз шамоли эсар попугин тараб,
Япроқлар учади шамолда нолон.
Шу боис турналар иссиққа қараб,
Бетиним ошиқар учиб беармон

МАЛИКАМ

Наҳот, боқишларим кўнглинг илитди,
Оғушларим сени гирдобдай ютди.
Ёниб севишларим қийнаблар кетди,
Сени азобларга қўйдим, маликам.

Ёлғондан жилмайма, жилвангни яшир,
Кўзингда порлаган оловни яшир.
Кўксингда қўзғолган туғённи яшир,
Сени азобларга қўйдим, маликам.

Шунча севиб сенга тенг бўлолмадим,
Кибор осмонингда ҳам қололмадим.
Ҳатто йўқотиб ҳам мен ўлолмадим,
Сени азобларга қўйдим, маликам.

Хаёлларинг қамраб ўртадим, кечир,
Тушларингга кириб алдадим, кечир.
Қайданам мен сенга учрадим, кечир,
Сени азобларга қўйдим, маликам.

Гар севги бўлмаса бозордир ҳаёт,
Севиб жафо кўрсанг озордир ҳаёт.
Ҳар ошиқ-маъшуқда бор ишқий баёт,
Сени азобларга қўйдим, маликам.

Сен, жоним, севма, қўй, севмагин, Лайли,
Бир гўзални севмоқ қандай чиройли.
Севиб ҳижронларда қолсам ҳам майли,
Сени азобларга қўйдим, маликам.

ДАВЛАТМУРОД.

ОЛТИН ОЛМА, ДУО ОЛ

(Давоми. Боши ўтган сонларда.)

Ҳолиқа туз айлагайсан роҳимиз,
Мустожиб этгил дуоу оҳимиз.

Дуо ҳақидаги мулоҳазаларимиз доираси жуда ҳам кенг. Ҳа, унинг салбий ва ижобий жиҳатлари бор. Бу ўринда яна боболаримиз ижодига мурожаат қиламиз. Ҳазрат Замахшарий ёшлик пайтларида бир кабутарнинг боласини инидан олиб, оёғини боғлаб, унга кўп зулм ўтказадилар ва оёғини синдирадилар. У кишининг бу қилмишини оналари кўриб: "Нега, кушчага озор бериб, оёғини синдирдинг? Илоҳо, сенинг ҳам оёғининг синиб озор чеккин-да" дейди. Не бахтсизликки Онанинг дуоси тез орада мустожиб бўлади.

Қиссадан ҳисса шуки, орамизда отаси ва онасини, устозини ранжитиб, уларнинг қарғишини олаётганлар оз бўлсада топилади. Нега, яқинларимизни, баъзан эса бегона кишиларни ҳам ноҳақ хафа қиламиз. Ва уларнинг қарғишини олишга сабабчи бўламиз.

Қадим замонда бир фарзанд Хаж ибодатига бормоқчи бўлади ва онасига: "Онажон, рози бўлинг, Байтуллоҳ зиёратини адо этиб келайин", — дейди. Онаизор: "Болам, савоб керак бўлса, шу ерда менинг дуоимни олгин. Муштипар онангни ёлғиз ташлаб кетмагин", дейди. Ношукр фарзанд онаизори илтижосига парво қилмайди. У Маккатуллоҳ сари юз тутади. Йўлда кетаётиб, бир чўли биёбонда қароқчиларга дуч келишади. Бундай ҳолатда ким бой, ким камбағаллигига қарашмайди. Ўлганлар кўп бўлди. Онаизорни ранжитган фарзанднинг эса оёқ-қўлини кесиб ташлаб кетишади. Оқибати, у тирик қолади. Ва уни бошқа бир карвондагилар уйигача олиб келишади. Онаизор фарзандини бундай мажруҳ ҳолатда кўриб, кўп хафа бўлиб йиғлайди. Фарзанди шунда: "Онажон, Хаж сизнинг оёғингиз остида эканлигини унутган, бу ношукр фарзандингизни авф этиб кечиринг. Менинг гуноҳимни Яратган Эгамдан сўраб, дуо қилинг. Сизнинг дуоингиз туфайли, Оллоҳ таолонинг иноятига мушарраф бўлсам ажаб эмас. Чунки, сиздай оналарнинг дуосини, илтижосини Оллоҳ эшитади", дейди. Ҳақиқатдан ҳам онаизорнинг дуосини Оллоҳ қабул қилади. Фарзанд яна олдингидек мучаларига эга бўлади. То умрининг охиригача онасининг хизматини қилиб, Оллоҳнинг рушду хидояти йўлидан юриб, қазо вақти етганда риҳлат қилади.

Шунга ўхшаш ҳоллар ҳазрат Чустийнинг "Индамаслар олами"да ҳам алоҳида ибратли баён этилган. Мана ўша шеърдан икки хил парча:

Айди: "Эй фарзанд, мен айтай тинглағил,
Не десам, сен, зарра шак келтирмағил.
Аввало, поку беозор эдим,
Элни шод этгувчи парҳезкор эдим.
Умр ўтказдим ҳалол меҳнат билан,
Элни хурсанд айладим санъат билан.
Доимо қилдим бахилликдан ҳазар,
Яхшиликни ўйладим шому саҳар.
Ота-она дилларин шод айладим,
Руҳларин ҳар лаҳзада ёд айладим.
Яхши ният эрди қалбимда чироқ,
Ҳеч бир инсонга хиёнат қилмадим.
Ҳеч бир ёмон ишларни одат қилмадим,
Эл учун ҳар ишда қилдим мардлик,
Қилмадим нокослигу номардлик.
Тўғри йўл билан кечирдим мен ҳаёт,
Юрти халқим менга қилди илтифот.
Менда ҳаргиз йўқ эди кибру ҳаво,
Шу сабабдан бўлди эл мендан ризо.
Ушбу боисдан маконим файзлик,
Қил амал сенда агар бўлса билик"...

Бу сатрларда, у дунёда Оллоҳ алқаган банданинг ризолиги баён этилгандир. Энди бошқа бир банданинг ўкинчи, оҳу фарёд нидоларини ҳам тинглайлик-а!

Бир нафас тутқул қулоқ, мен ҳам дейин,
Бор эди севган қатор фарзандларим.
Кўзларимнинг нури дийдорларим,
Эркалатдим, меҳрибонлик айладим,
Сизладим, ширин забонлик айладим.
Бир совуқ шаббода ҳам кўрмай раво,
Хасталанса тинмай истардим даво.
Ўстирардим минг машаққатлар билан,
Қўлларим бошида шафқатлар билан.
Гоҳо озгин, гоҳо тўзғун мен ўзим,
Янги кийсин деб, жигарбандим, қўзим.
Гоҳо пулдор, гоҳо бўлдим қарздор,
Юз берарди турли ташвишлар қатор.
Вояга етгунча ўл кўз қоралар,
Қоматим ҳам бўлди, бағрим поралар.
Қолдираман деб уларга боғ-роғ,
Мен олиб келдим дилимда қанча доғ.
Қолди унда зарнигор кошона ҳам,
Қолди ёру ошна, бегона ҳам.
Ризқ учун ёлғон-яшиқ сўз ишлатиб,
Баъзида бир пул учун бошим қотиб.
Дўппойиб турган шу тупроқ пастида,
Мен ётибдурман оёқлар остида.
Келмади йиллар кўзимнинг равшани,
Яъни, ўл фарзанду дилбандлар қани?
Бу маконим устига бир йўл қара,
Борми, айт, ёғочдан панжара?...

Ана холос, қани ўтганларга ҳурмат! Одатда ота-она Худодан эзгу ниятлар билан фарзанд тилайди-ку!? Бу дилбанд фарзандларни деб неча бор ўлиб, неча бор тирилади. Оқибати эса... Албатта, ҳамма фарзандлар ҳам бир хилда эмас. Бироқ... Баъзан фарзандлар ота-оналарини тириклик пайтларидаёқ "чиқит"га чиқариб, уларни қариялар уйларига олиб бориб қўйишади.

Абдулҳамид ҲАБИБУЛЛАЕВ,
доцент.
(Давоми бор.)

АУДИТ: ТЕКШИРУВ ВА НАТИЖА

Изчиллик билан ривожланаётган бозор иқтисодиёти шароитида давлат хазинасини маблағ билан тўлдиришнинг муҳим омили бўлиб солиқлар хизмат қилади. Солиқларнинг тўғри ҳисобланиши ва бюджетга тушиши асосан солиқ органлари орқали назорат қилинсада солиқ турларининг кўплиги, солиқ базалари ҳамда ставкаларининг доимий равишда ўзгариб бориши, солиққа оид меъёрномаларнинг кўплиги ушбу жараёнда аудиторлик хизматидан фойдаланишни тақозо этади.

Шу боис ҳам кейинги йилларда аудиторлик фаолиятининг ҳуқуқий асослари яратилмоқда. 2000 йилнинг 22 сентябрида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 365-сонли «Аудиторлик фаолиятини такомиллаштириш ва аудиторлик текширувларининг ролини ошириш тўғрисида»ги қарори ҳам ана шу мақсадларни қамраб олган. Хуллас, шу тариқа Ўзбекистон Республикаси аудиторлик фаолиятининг 13 та миллий стандартлари қабул қилинди ва бу борада аудитни ривожлантиришда муҳим қалам бўлди. Аудиторлик текширувини юқори савияда ўтказиш, назорат усули ва услубиётни тўғри қўллаш, илғор тажриба ютуқларидан тўғри фойдаланишни талаб этади.

Модомики, ҳар бир аудиторлик текшуриви вақт бўйича чегараланган экан, аудитор ҳар доим аудиторлик текшируви мақсадини тўғри ва аниқ белгилаши, ўз ҳаракатларини аниқ режалаштириши, самарали аудиторлик муолажаларини қўллаши ва ҳаққоний хулоса чиқариб бериши учун муҳим далилларни туплаши зарур. Бу жараёнда аудиторлик текшириувини режалаштириш; аудиторлик исботларини тўплаш; аудитни якунлаш каби босқичлар муҳим саналади.

Ушбу босқичларга қатъий амал қилган ҳолда текширув ўтказиш вақтни тежаш ҳамда аудит сифати ва самарасини оширишга олиб келади.

Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, кейинги йилларда ушбу соҳада ишлаб чиқилган қонунлар аудиторлик ташкилотларнинг мижоз олдидаги масъулиятини янада оширди. Текширишда йўл қўйилган хато ва камчиликлар учун молиявий жазо турини қўллаш билан ифодаланади, яъни улар солиқ ва бошқа мажбурий тўловларни кам ҳисоблаганлиги учун мижозлар томонидан бюджетга ва бошқа тўловларни олувчи идораларга тўланган жарималарнинг эвазига вужудга келадиган зарарларни уларга қайтариб (қоплаб) беришлари лозим. Бундай шартлар шартномаларда акс эттирилган бўлишини хўжалик юритувчи шахс албатта талаб қилиши керак.

Ҳасанбой ҲОЖИЕВ,
Ўзбекистон Республикаси
Банк-молия академияси тингловчиси.

● *ДИҚҚАТ, ЯНГИ РУКН: ОЛМОС ҚИРРАЛАР*

Бу рукнда буюк тарихий шахсларнинг ҳали жамоатчиликка унчалик маълум бўлмаган ижод қирралари, хусусан, улуғ донишмандлар, олимлар, шоиру адиблар, давлат ва жамоат арбобларининг бошқа соҳаларда ҳам кўрсатган моҳир фаолиятлари бериб борилади. Ўйлаймизки, бу Сизни ҳам қизиқтиради, муҳтарам муштарий!

Таҳририят.

ПИФОГОР: «ҲАЁТ СЕНИКИ... ФАҚАТ ҚОНУНЛАРНИ БУЗМА...»
ёхуд унинг "олтин шеърлари"

Юнон файласуфи, шоири ва математиги Пифогор (эрамиздан олдинги 6-аср) ўз вақтида биз китобларда ўқигандек эмас, балки оддий саёҳатчи бўлиб ном қозонган эди. Йўқолган Атлантидани излаб Юнонистондан Мисрга, Мисрдан Ҳиндистон сари ўтиб, сўнгра Тибет ва Хитойда бўлган аллома инсоният учун беқиёс кашфиёт қилди. Пифогордан йигирма беш аср муқаддам уммон қаърига чўкиб кетган, ўз вақтида юксак тараққиётга эришган Атлантида билан боғлиқ сир-асрорлар Александрияда жойлашган улкан кутубхонадаги китобларда тўлалигича қайд этилган эди. Пифогор бу қитъанинг уммон қаърига чўкиб кетиш сабабини қандайдир табиий ҳодисадан эмас, инсон заковатининг табиат билан зид келиб қолганида кўради. Атом энергиясини жиловлай билмаслик — куч ва онгнинг узвийлиги бузилганида рўй берадиган офатга ўхшаш, бугунгидай юксак тараққиётга эришган пайтдаги ғафлат Атлантиданинг ҳалокатига сабаб бўлган.

Дунёдаги динлар ва афсоналарда ифодаланган бутун оламни сув босганлиги,тангрилар томонидан (атом қуролига ўхшаш) қудратли қуроллар ишлатилгани тўғрисидаги ривоятлар аслида қай тарздадир рўй берган ва Пифогор буларнинг ҳаммасидан воқиф бўлган ягона олим, деб эътироф этилади. Умрининг узоқ йилларини Александрия кутубхонасида ўтказган Пифогор қадимги дунёнинг муқаддас китоблари-ю, кўпгина сир-асрорларидан хабардор бўлган. Мисрдаги махфий мактабларга қатнаган, ҳатто Гермес мистериясида (яширин диний офатлар) таълим олган. Ўша пайтда кўҳна оламдан биргина мерос — Александрия кутубхонаси қолган бўлиб, Пифогор мана шу ерда ақл — фанга, юрак — санъатга, кўнгил эса динга хизмат қилишининг фалсафий моҳиятини кашф этади. Кейинчалик бу бебаҳо тафаккур хазинаси хурофотчилар томонидан ёқиб юборилади. Кутубхона олти ой давомида тинмай ёнган экан.

Шундан сўнг Пифогор ва унинг издошлари таълимотига қарши аёвсиз жанг бошланади. Олимнинг ўлимидан кейин унинг айрим шогирдлари ўз жонларига қасд қилишади, баъзилари эса қатл этилади, ўтда ёқилади. Шогирдларидан бири Лизий қочади, бироқ у жон ширинлигидан эмас, балки Пифогор таълимотини ҳамда унинг қўлёзмаларини сақлаб қолиш ниятида шунга журъат этади.

Пифогор биринчи навбатда файласуф ва шоир эди. Унинг метематикадаги кашфиётлари ҳақиқатни излаш йўлидаги мингдан бир уриниш, холос. У ҳақиқатни севган, ҳақиқат унинг севгилиси эди, дейишади замондошлари. Пифогор бизга ҳақиқатга етишиш йўли чексиз эканлигини кўрсатади.

Айни пайтда у буюк синтезатор (умумлаштирувчи)эди, сукунат билан овознинг учрашувидан мусиқа яралса, бу уйғунликда миқдор жиҳатидан муайян масофа борлигини кашф этиб, космик "сфералар уйғунлиги" ҳақидаги ўз таълимотини яратган.

Пифогорнинг жон тандан танга кўчиб юриши тўғрисидаги эътиқодига келсак, бу буддизм таълимотига бориб тақалади. Ислом эса руҳ тандан ажралгач, абадий яшаб қолади, дея таълим беради. Пифогор мистикаси ҳақида гапирганда кўпроқ издошларининг бу борада жон койитишганини эътиборга олиш керак. Қадимги дунёнинг ягона ва бой кутубхонасига ўт қўйилгандан кейин туғилган барча файласуфларнинг таълимотларини бир нуқтага йиғиб, моҳиятига эътибор берганда уларнинг Пифогорга яқинлашишдан кўра узоқлашиш ҳолати кучлилигини ҳис этамиз.

Ғарб Пифогорни тушунмади, илмига ортиқча ишониб, тажовузкорлиги билан табиат устидан ҳокимлик қилишга интилди, фан билан динни пифогорча уйғунлаштиришдан кўра динни фанга қарши қўйди, Бруноларни кашфиётлари учун ўтда ёқди. Алалоқибат, Гитлер, Муссолин ва Сталин пайдо бўлди. Пифогор Шарқдан олиб келган тажрибани Ғарб қабул қилганида эди, ҳозир инсоният тараққиёти бутунлай бошқа ўзанда кечган бўларди, деган фикрларда жон бор.Пифогор Ғарб билан Шарқни, дин билан фанни уйғунлаштириб, ўртада кўприк бўлди. Барча фанлар, диний таълимотлар ҳақиқатни излаш ва англаш йўли бўлиб, мавжудликда мавжуд бўлишнинг, табиат устидан ғалаба эмас, аксинча, табиатга қўшилиб, бир бутунлик ҳосил қилишнинг тантанаси эканини Пифогор топган эди.

Пифогор даври фалсафанинг олтин даври эди. Фалсафа фанлар фани бўлиб, илмдаги барча кашфиётларга фалсафа орқали кириб бориларди. Бу ҳолат Ўрта асрларгача ўз мавқеини йўқотмаган эди. Кейинчалик фалсафага фанлар орқали кириб бориш, фанлардаги кашфиётларни фалсафага асосланиб талқин этиш авж олди. Ёзиш ва чизишни билмайдиган туғма файласуф Эзоп каби донишмандлар ўрнини ёзиш ва чизищда устаси фаранг "фалсафа профессорлари" эгаллай бошлади. Фалсафа фанларнинг қўланкасига айлана борди. Фан ҳали тўла кашф этмаган, бироқ фалсафа мантиқан англатаётган ҳақиқатларга абсурд деб қарала бошланди.

Буддизмда Будда ва Зорби тушунчаси бор. Будда руҳий олам, Зорби эса моддий олам, деб тушунилади. Зорби Будданинг укаси. Бир куни ука акасига ҳасад қилади: қоя тагида Будда сажда қилаётганини кўрган ука унинг устига тош ташлайди. Тош Будданинг бошига етай деганда йўналишини ўзгартиради. Шунингдек, пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафонинг бошига соя солиб юрган булут ҳақида ёки сув юзасида юрган Исо пайғамбар ҳақида ўқигансиз. Ўқимишли кишидан сўрасангиз бу ҳодисалар физик қонунларга зид, дея инкор этиши тайин. Бу аслида бир пайтлар черков "Ер қуёш атрофида айланмайди", дея инкор этганидек бир гап. Агар биз Коперникка замондош бўлганимизда эди, черковнинг ҳақлигига ишонган ва олимга қарата тош отган бўлар эдик. Бугун бунинг тескариси ўлароқ, Эйнштейнга ишониб, илоҳий мўъжизаларга ишонқирамай қараймиз... Балки, тағин орадан тўрт-беш аср ўтиб, бугун абсурд деб билганларимиз ҳақиқат бўлиб чиқса-чи?

Шукур СОДИҚ.
(Давоми бор)

Газетанинг кейинги сони 5 декабрда чиқади

Муассис: Ўзбекистон «Адолат» СДП Сиёсий Кенгаши ва «Адолат» газетаси ижодий жамоаси.

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Рустам АҲМАДАЛИЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Турғунпўлат ДАМИНОВ, Абдували ҒУЛОММАҲМУДОВ, Анвар ЖЎРАБОЕВ, Равшан ҲАЙДАРОВ, Каримжон РИХСИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Бобоқул ТОШЕВ, Рустам АЗИМОВ, Турғун ЭРГАШЕВ, Абдусамад МАМАЖОНОВ, Ўткир ЖЎРАЕВ, Муҳаммад РАҲМОН, Низомиддин НУРМАТОВ, Дилором ТОШМУҲАМЕДОВА, Зоҳир ТЎРАҚУЛОВ.

Мулоқот учун телефонлар:
Қабулхона — 136-53-14
Факс: (8.371) 133-41-89
Хатлар бўлими — 136-55-96.

МАНЗИЛИМИЗ:
700047, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат Матбуот қўмитасидан 140 рақам билан рўйхатдан ўтган. Буюртма Г— 900, Адади 2030 Ҳажми—2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2

«Шарқ» нашриёт - матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.

Саҳифаловчи — Аслиддин БЎРИЕВ | Навбатчи— Вилоят ШОДИЕВА

Газета IBM компьютерида терилди.

Босишга топшириш вақти—20.00.

● Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин. ● Реклама ва эълонлар ҳаққонийлиги учун буюртма берувчи масъулдир. ● «Адолат»дан кўчириб босиш фақат таҳририят рухсати билан амалга оширилади.
t Мазкур белги остида тижорат мақолалари чоп этилади. ● Газетанинг сифатли босилишига босмахона масъул. ● Қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва жавоб берилмайди.